

Nr 43.

Ankom till riksdagens kansli den 11 juni 1940 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsskadeersättning, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 17 maj 1940 dagtecknad proposition, nr 267, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g **om krigsskadeersättning.**

Härigenom förordnas som följer:

1 kap. Inledande bestämmelser.

1 §.

Egendom, som i 2 och 3 kap. avses, skall vara föremål för statlig krigsförsäkring av innebörd att ersättning för skada i följd av krig, vari riket kommit, skall, i den mån sådan krigsskada ej gottgöres i annan ordning, utgå i den omfattning och på de villkor som i denna lag stadgas.

2 §.

För handläggning av frågor rörande krigsförsäkring enligt denna lag skall finnas en för riket gemensam nämnd (*statens krigsskadenämnd*).

De föreskrifter, som utöver denna lag erfordras beträffande nämndens organisation och verksamhet, meddelas av Konungen.

2 kap. Krigsskada å fastigheter samt å inventarier och produkter inom jordbruk och trädgårdsskötsel m. m.

3 §.

Med fastighet förstås i denna lag egendom, som omedelbart på grund av lagen den 24 maj 1895 angående vad till fast egendom är att hänföra

skall betraktas såsom sådan egendom, så ock byggnad, som icke enligt samma lag är hänförlig till fast egendom.

4 §.

1 mom. Från bestämmelserna i lagen undantagas:

- a) nationalparker och såsom naturminnesmärken fridlysta områden;
- b) staten tillhörig fastighet, dock att under bestämmelserna i lagen inbegripas staten tillhörig utarrenderad jordbruksfastighet och fastighet, som innehaves med tomträtt eller vattenfallsrätt eller med åborätt eller eljest ständigt eller ärftligt besittningsrätt;
- c) kommun eller annan menighet tillhöriga allmänna platser, så ock begravningsplatser;
- d) kommuns eller annan menighets byggnader för allmän styrelse eller förvaltning ävensom för kultur- eller rättsvård, ordning eller säkerhet, fattigvård, barnavård, sundhetsvård, religionsvård eller undervisning;
- e) i jordeboken upptaget fiskeri, varmed äganderätt till grunden ej är förenad, samt frälseränta;
- f) främmande stat tillhörig fastighet.

2 mom. Från bestämmelserna i lagen undantagas ytterligare för allmän trafik avsedd eller upplåten kanal, spårväg eller annan farväg, dock ej järnväg, så ock allmän farled eller allmän flottled jämte till de sålunda undantagna kommunikationsanstalterna hörande, för driftens omedelbara behov avsedda byggnader, anläggningar och markområden.

3 mom. Gäller enligt bestämmelse i 1 eller 2 mom. lagen ej för byggnad, vare lag samma beträffande tomtområde, som hör till byggnaden.

4 mom. Därest värdet av byggnad eller med varandra sammanhängande byggnader, som äro uppförda å mark för vilken byggnadsägaren enligt kommunalskattelagen icke är skattskyldig, understiger 500 kronor, vare lagen ej tillämplig å byggnaden eller byggnaderna.

5 §.

Ersättning enligt detta kapitel utgår för krigsskada å *dels* fastighet, varå lagen vid skadans inträffande äger tillämpning, *dels* lösa inventarier, levande och döda, avsedda för jordbruk eller trädgårdsskötsel å sådan fastighet, *dels* å fastigheten förvarade jordbruks- och trädgårdsprodukter, som utvunnits å eller äro avsedda för fastigheten eller fastighet som är i samband med denna, *dels* ock å fastigheten förvarade, därstädes eller å sambundkad fastighet avverkade skogsprodukter.

Äro produkter, som i första stycket sägs, under transport från den fastighet, där de förvarats, eller hava de förflyttats därifrån på grund av i vederbörlig ordning meddelad föreskrift, skall i ersättningshänseende så anses som om produkterna alltjämt förvarades å fastigheten.

6 §.

För bestämmande av ersättning skall värdering av krigsskadorna verkställas enligt grunder, som Konungen fastställer.

7 §.

Ersättning utbetalas efter krigets slut å tid, som Konung och riksdag bestämmer, krigsskadenämnden obetaget att av medel som för ändamålet må komma att ställas till förfogande, när skäl därtill äro, helt eller delvis utbetala ersättning tidigare.

Å ersättningsbelopp, som ej utbetalts sex månader från krigets slut, äger ersättningsberättigad från utgången av nämnda tid åtnjuta ränta efter räntefot, som Konungen bestämmer.

8 §.

Överstiger värdet av samtliga krigsskador, som avses i detta kapitel, jämte ränta samt med verksamheten förbundna kostnader vad som beräknas inflyta i krigsskadebidrag jämlikt 10 §, skall ersättning utgå med belopp som svarar mot den beräknade bidragssumman efter avdrag av kostnaderna.

9 §.

I fråga om rätt till utfallande ersättningsbelopp skall, där ej nedan anorlunda stadgas, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad enligt lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal gäller beträffande brandförsäkring.

Avser ersättningen krigsskada å fast egendom, som besväras av sökt eller beviljad inteckning för fordran, vare egendomens ägare utan hinder av inteckningen berättigad att själv uppbära ersättningen, där denna ej överstiger en tiondel av egendomens vid tidpunkten för skadans inträffande gällande taxeringsvärde eller, därest sådant saknas, det värde krigsskadenämnden bestämmer. Är ersättningen större, skall i tillämpliga delar gälla vad som stadgas i lagen den 8 april 1927 om inteckningshavares rätt till betalning ur ersättning, som utgår på grund av brandförsäkringsavtal.

Vad i andra stycket sägs om inteckningshavare gälle ock den, som för ogulden köpeskilling äger fordran med förmånsrätt, som avses i 11 kap. 2 § jordabalken.

Har någon för fordran inteckning i tomträtt eller vattenfallsrätt, och avser ersättningen krigsskada å byggnad, som utgör tillbehör till tomträtten eller vattenfallsrätten, skola bestämmelserna i andra stycket äga motsvarande tillämpning.

10 §.

Till gäldande av ersättning jämte ränta och kostnader skall efter krigets slut sedan Konungen därom förordnat för kalenderår erläggas bidrag för fastighet, varå lagen vid årets ingång äger tillämpning (*krigsskadebidrag*).

Bidrag utgår med högst en halv procent för år av fastighetens värde, dock under högst tio år.

Såsom fastighets värde anses dess taxeringsvärde. Saknas sådant, skall fastighetens värde fastställas i den ordning Konungen bestämmer.

11 §.

1 mom. Skyldighet att erlægga bidrag åligger, där icke i 2 mom. annorlunda stadgas, fastighetens ägare.

Såsom ägare anses jämväl den, vilken innehar fastighet med fideikommissrätt eller eljest utan vederlag besitter fastighet på grund av testamentariskt förordnande.

2 mom. I ägares ställe bidragsskyldig är den, som innehar fastighet med åborätt, tomträtt eller vattenfallsrätt, innehavare av så kallad ofri tomt i stad samt den, som eljest innehar fastighet med ständig eller ärftlig besittningsrätt.

Skall avkastning utöver husbehovet av skog å sådan fastighet författningens enligt helt eller delvis tillkomma allmän fond eller inrättning, är denna att anse såsom fastighetens innehavare, såvitt angår fastighetens skogsvärde.

Där beträffande fastighet, som innehaves med åborätt eller eljest med ständig eller ärftlig besittningsrätt, innehavaren på grund av denna sin rätt icke äger utöver husbehovet tillgodogöra sig avkastning av skog å fastigheten, vare han icke bidragsskyldig i avseende å skogsvärde.

3 mom. Bidragsskyldigheten skall bedömas med hänsyn till förhållandena vid ingången av det år bidraget avser. Har fastighet därefter övergått till ny ägare eller innehavare, skall denne anses såsom ägare eller innehavare av fastigheten vid först angivna tidpunkt, därest han författningens enligt skolat för året mantalsskrivas för fastigheten.

12 §.

Konungen eller myndighet, som Konungen förordnar, äger, när särskilda skäl därtill äro, meddela befrielse helt eller delvis från skyldighet att erlægga bidrag.

13 §.

Staten svarar för bidrag, för vilket jämlikt 12 § befrielse meddelats.

Staten skall jämväl vidkännas vad i ersättning må hava utbetalts utöver det belopp, med vilket ersättning till följd av stadgandet i 8 § skolat utgå.

14 §.

För bidrag, som skall utgå för fast egendom och erläggas av den, som innehaft egendomen med äganderätt eller ock med fideikommissrätt eller eljest på grund av testamente, äger staten lika rätt i egendomen som för avgäld av fast egendom, varom i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

Bidrag i övrigt utgår med samma förmånsrätt, som jämlikt 17 kap. 12 § andra stycket handelsbalken tillkommer kommunalutskylder.

15 §.

Påföring av bidrag skall verkställas av den, som har att debitera kronoutskylder.

Angående besvär över påföring av bidrag gäller vad om besvär över fel vid debitering av kronoutskylder är stadgat.

Bidrag uppbäras och redovisas i sammanhang med kronouppbörderna.

3 kap. Krigsskada å varor och maskiner.

16 §.

Ersättning enligt detta kapitel utgår för krigsskada å följande egendom, såframt den är eller, beträffande egendom under transport, omedelbart före transportens början varit brandförsäkrad i svenskt försäkringsbolag eller i utländsk försäkringsanstalt med rätt att driva försäkringsrörelse här i riket samt rätt till ersättning för egendomen icke föreligger enligt 5 §, nämligen:

a) *varor*, varmed avses handelsvaror ävensom råämnen, materialier, under arbete varande och färdigt fabrikat jämte emballage i eller för fabrik, annan industriell inrättning eller hantverk;

b) *maskiner*, varmed avses maskiner, transmissioner, inventarier, ledningar, reservdelar och förbrukningsartiklar i eller för fabrik, annan industriell inrättning eller hantverk ävensom till enskild järnväg hörande rullande materiel och för driften erforderliga förbrukningsartiklar.

Har egendom, som avses i denna paragraf, på grund av i vederbörlig ordning meddelad föreskrift förflyttats till annan plats än den i försäkringsavtalet angivna, skall utan hinder därav ersättning utgå för krigsskada å egendomen.

17 §.

Vid bestämmandet av ersättningsbeloppet samt i fråga om rätten till nämnda belopp skall så anses som om ersättningen vore grundad på brandförsäkringsavtalet för egendomen.

18 §.

Ersättning utbetalas å tid som krigsskadenämnden för varje särskilt fall bestämmer.

Å ersättningsbelopp, som ej utbetalts en månad från det anmälan om skadan jämte redogörelse enligt 26 § andra stycket kommit nämnden till handa, äger ersättningsberättigad från utgången av nämnda tid åtnjuta ränta efter räntefot, som Konungen bestämmer.

19 §.

Avgift för försäkringen å varor skall utgöra en för alla varor lika stor del av brandförsäkringsbeloppet. Avgiften skall av krigsskadenämnden fastställas till belopp, som svarar mot den risk försäkringen är avsedd att täcka samt med verksamheten förbundna kostnader.

20 §.

Avgift för försäkringen å maskiner skall utgöra en för alla maskiner lika stor del av brandförsäkringsbeloppet. Avgiften skall bestämmas av krigsskadenämnden och utgå till dess nödiga medel inluttit för täckande av ersättningar samt med verksamheten förbundna kostnader. Den må för tid kriget varar ej sättas till högre belopp än en procent för år av brandförsäkringsbeloppet.

21 §.

Skyldighet att erlægga avgift åligger den för brandförsäkringspremien betalningspliktige.

Har denne, innan krigsförsäkringen trätt i tillämpning, å annan överlåtit egendom, som brandförsäkringen avser, äge han av den nya ägaren utkräva erlagd avgift, såvitt ej den nya ägaren på grund av brandförsäkring, som han själv tagit, är pliktig att erlægga avgift för egendomen.

22 §.

Avgift uppbäres i den ordning krigsskadenämnden bestämmer.

Det åligger svenskt brandförsäkringsbolag och utländsk försäkringsanstalt med rätt att driva brandförsäkringsrörelse här i riket att i den utsträckning nämnden beslutar och mot ersättning, som Konungen bestämmer, biträda vid debitering och uppbörd av avgifterna.

23 §.

Förmenar någon, att avgift påförts honom obehörigen eller med oriktigt belopp, äger han för erhållande av rättelse göra framställning därom hos krigsskadenämnden inom en månad efter det han erhållit meddelande om avgiften.

24 §.

Indrivning av avgift må, om så erfordras, verkställas i den ordning, som för indrivning av resterande kronoutsylder är stadgad.

4 kap. Gemensamma bestämmelser.

25 §.

Har i vederbörlig ordning meddelad föreskrift, vars iakttagande är ägnat att förebygga eller begränsa krigsskada, åsidosatts, må ersättning för sådan skada åtnjutas endast om och i den mån skadan, efter vad antagas må, skulle hava inträffat även om föreskriften blivit iakttagen. Framgår av omständigheterna, att underlåtenheten icke kan läggas den till last, som haft att tillse att föreskriften iakttogs, vare den utan inverkan å ersättningsrätten.

26 §.

Krigsskada skall anmälas hos krigsskadenämnden inom tre månader efter erhållen kännedom om skadan. Göres ej sådan anmälan, bortfaller rätten till ersättning, därest underlåtenheten ej kan anses ursäktlig. I varje fall förloras denna rätt, om anmälan ej inkommit till nämnden inom ett år efter krigets slut.

Vid anmälan skall, såvitt möjligt, fogas av trovärdiga personer bestyrkt redogörelse för den skadade egendomens beskaffenhet före skadan samt skadans art och omfattning.

27 §.

Värdering av krigsskada å fastighet skall verkställas efter krigets slut å tid krigsskadenämnden bestämmer, nämnden obetaget att föranstalta om värdering tidigare, därest skäl därtill anses föreligga. Krigsskada i övrigt skall värderas snarast möjligt efter det anmälan om skadan inkommit.

28 §.

Värderingen skall, utom i fall som avses i 32 §, verkställas av en eller flera värderingsmän. Över värderingen skall upprättas skriftligt utlåtande, vilket utan dröjsmål skall tillställas krigsskadenämnden. Avskrift av utlåtandet skall av nämnden i rekommenderat brev med allmänna posten översändas till den, som anmält skadan.

29 §.

Förmenar den, som anmält skadan, att i värderingsutlåtandet skadan upptagits till för lågt belopp eller att värderingen i övrigt är oriktig, äger han att, inom en månad från den dag avskrift av utlåtandet till honom översänts, till krigsskadenämnden inkomma med påminnelser och därvid foga den ytterligare utredning, han vill åberopa.

30 §.

Till utredning av ärende angående ersättning må vid allmän underrätt höras vittnen och sakkunniga. Genom rättens eller domarens försorg skola krigsskadenämnden och den, som anmält skadan, kallas till förhöret.

31 §.

Krigsskadenämnden fastställer ersättningsbelopp, som skola utgivas. Därvid må nämnden ej beräkna skada till lägre värde än det, som upptagits i värderingsutlåtandet, utan att tillfälle beretts den, som anmält skadan, att yttra sig i ärendet.

Nämnden äger, innan ersättningsbelopp fastställs, besluta om provisorisk reglering helt eller delvis av inträffad skada.

32 §.

Därest krigsskadenämnden beträffande skada av mindre omfattning finner tillräcklig utredning angående skadans värde föreligga, oaktat värdering ej verkställts på sätt i 28 § stadgats, må nämnden avgöra ärendet utan sådan värdering. Därvid må nämnden ej beräkna skadan till lägre värde än det som yrkats utan att tillfälle beretts den, som anmält skadan, att yttra sig i ärendet.

33 §.

I krigsskadenämndens beslut rörande ersättning skola deltaga minst tre ledamöter, av vilka åtminstone en skall hava utövat domarämbete.

Beträffande sådant beslut skall gälla vad allmän lag stadgar angående omröstning till dom. Mot ledamot gälla samma jäv som i rättegångsbalken stadgas i fråga om domare.

34 §.

Krigsskadenämndens beslut skall vara slutgiltigt; dock vare den, som ej åtnöjes med nämndens beslut i fråga om vem rätten till krigsskadeersättning skall tillkomma eller rörande fråga huruvida eller i vad mån, vid tillämpning av 17 eller 21 §, kan å brandförsäkringsavtal grundas rätt till ersättning eller skyldighet att erlægga avgift, berättigad att instämma sin talan till domstol inom en månad från det han fick meddelande om beslutet.

35 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning, meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av krigsskadenämnden.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma väckt motion, nämligen motionen nr 290 i andra kammaren av herrar *Arne*mark och *Henriksson*. I denna motion har hemställts, att riksdagen måtte besluta, *dels* att med bifall i övrigt till propositionen vidtagna den ändringen i 10 § i lagförslaget, att bidrag skall utgå med högst en kvarts procent för år av fastighetens värde, dock under högst tjugu år, *dels* att för Kungl. Maj:t framhålla såsom önskvärt, att närmare utredning verkställs i syfte att låta den ekonomiska bördan av krigsskadeersättningen mera rättvist fördelas mellan de ekonomiska intressenterna i fast egendom.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse för desamma icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen. I fråga om de skäl, motionärerna andragit till stöd för sina yrkanden, hänvisas till motionen.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 oktober 1939 har chefen för handelsdepartementet den 2 november 1939 tillkallat nio sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande åtgärder med anledning av förluster å egendom genom skadegörelse under krig. De sakkunniga, vilka antagit benämningen *krigsskadeutredningen*, hava den 7 februari 1940 avgivit betänkande med förslag till lag om krigsskadeersättning (statens off. utredn. 1940: 4). Betänkandet är enhälligt.

Över utredningens förslag hava yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar, vilka närmare angivits å sid. 10—11 i propositionen.

Sedan utredningens förslag underkastats ytterligare beredning inom handelsdepartementet, remitterades det sålunda överarbetade förslaget till lag om krigsskadeersättning den 19 april 1940 till lagrådet, som avgav utlåtande den 15 maj 1940. I förslaget hava därefter vidtagits de ändringar, varom lagrådet eller, i vissa hänseenden, dess flesta ledamöter hemställt, varjämte i förslaget företagits vissa jämkningar av redaktionell innebörd.

Utskottet övergår nu till att lämna en redogörelse för de olika hithörande spörsmålen, därvid utskottet kommer att följa den indelning av ämnet, som tillämpats i propositionen.

Innebörden av krigsskadeutredningens förslag samt i yttrandena framförda allmänna synpunkter.

Utredningen anser det uppenbart av nöden, att åtgärder vidtagas för att bereda skydd mot ekonomisk förlust på grund av krigsskada å fast egendom, främst för att förebygga sammanbrott inom det ekonomiska livet därigenom, att kreditinstitutioner och försäkringsbolag på grund av en omfattande förstörelse av inteckningssäkerheterna tvingas gå i likvidation. Men även ur andra synpunkter är enligt utredningens åsikt av behovet påkallat att dylika åtgärder vidtagas. Under nuvarande förhållanden kunde risken för att vårt land bleve indraget i krig med därav föranledd fastighetsförstörelse vålla nedgång av fastighetsvärdena och förorsaka kris på fastighetsmarknaden med betydande återverkningar på samhällslivet. Och skulle olyckan av ett krig drabba landet, måste det uppenbarligen anses vara ett samhällsintresse av första ordningen, att ägare av krigsskadade fastigheter erhöles medel för fastigheternas återställande i brukbart skick.

Enligt utredningens åsikt skulle det givetvis vara önskvärt, om utvägar kunde finnas för beredande av skydd mot förluster på grund av krigsskada jämväl å all lös egendom. Utredningen anser det dock vara förenat med

alltför stora praktiska svårigheter att anordna en så vittomfattande krigs-risikförsäkring. Samhällets beredskapsåtgärder av den art, varom här är fråga, böra enligt utredningens mening begränsas till att tillgodose livsviktiga allmänna intressen. Ur denna synpunkt, anför utredningen, gjorde sig främst gällande angelägenheten av åtgärder, som möjliggjorde ett snabbt ersättande av skador berörande varuförsörjningen under ett krig. Med hänsyn härtill finner utredningen skyddet av den lösa egendomen böra inskränkas till att i huvudsak avse inom landet befintliga varulager samt produktiva inventarier inom jordbruk, trädgårdsskötsel, industri och hantverk.

Utredningen anför, att inom densamma framförts den åsikten, att det principiellt borde ankomma på staten att ersätta all skadegörelse, som förorsakas av krig. Det vore enligt denna uppfattning ej rimligt eller rättvist att låta den ekonomiska förlust, som vållas av exempelvis ett bombanfall, drabba enskilda eller institutioner, vilkas egendom av en tillfällighet blivit förstörd eller skadad, då ju krig är en hela samhällets angelägenhet och direkt riktat mot samhället såsom helhet. Vore det möjligt att av statsmakterna erhålla en ovillkorlig och bindande utfästelse att ersätta den genom kriget uppkomna skadegörelsen å fast egendom, så vore den föreliggande ersättningsfrågan löst på ett så tillfredsställande sätt som det överhuvud taget vore möjligt. Det torde dock ligga i öppen dag, framhåller utredningen, att staten ej gärna kunde lämna annat än en villkorlig utfästelse, alldenstund statsåtgärderna måste bliva beroende av förhållandena efter kriget och den ekonomiska situationen vid denna tidpunkt.

I fråga om *fast egendom* föreslår utredningen i stället en lagstiftning, enligt vilken ersättning för krigsskador beredes genom bidrag från landets samlade fastighetsbestånd jämte ett efter vissa grunder bestämt statsbidrag. Bidragen för fastigheterna skola utgå under en följd av år efter kriget. Det ansvar, som härigenom pålägges fastighetsägarna, måste emellertid enligt utredningens åsikt vara begränsat. I annat fall kunde vid en synnerligen omfattande skadegörelse detta ansvar ej bäras av fastighetsägarna och följden bleve ett allmänt sammanbrott på fastighetsmarknaden. I anledning härav skola enligt förslaget, därest skadegörelsen överstiger en viss gräns, ersättningsbeloppen på visst sätt minskas.

Vad angår den sålunda föreslagna beredskapslagstiftningens omfattning har utredningen först till prövning upptagit frågan, för vilka fastighetsvärden rätt till ersättning för förlust på grund av krigsskada skall föreligga och som följd därav jämväl skyldighet att deltaga i det gemensamma ansvaret för skadeersättningarna. Att, såsom skett i vissa andra länder, endast medtaga byggnader är enligt utredningens uppfattning ej tillrådligt. Utredningen anser nämligen ej endast byggnader utan även själva jorden med vad därå växer vara utsatt för risk för skadegörelse under krig. I följd härav förordar utredningen, att under den föreslagna lagstiftningen skall med visst undantag inbegripas allt vad som enligt allmän lag är att hänföra till fast egendom ävensom byggnad, ändå att den ej är hänförlig till fast egendom, eller alltså vad som i kommunalskattelagen förstås med ordet fastighet. Enligt förslaget

skola samtliga inom vårt land belägna fastigheter — med detta ords nu angivna innebörd — i princip medtagas. Från denna huvudregel göras dock i förslaget vissa undantag, vilka senare beröras.

Vad angår *inventarier, avsedda för jordbruk och trädgårdsskötsel* å fastighet, som inbegripes under den föreslagna lagstiftningen, samt odlaren tillhöriga, å fastigheten förvarade *jordbruks- och trädgårdsalster*, finner utredningen ersättningarna för skada å sådan egendom böra sammankopplas med ersättandet av fastighetsskadorna. Detta skall enligt förslaget gå till på så sätt, att ersättningarna inräknas i det sammanlagda skaderegleringsbelopp, som skall gäldas med bidrag från fastigheterna och därå belöpande statsbidrag.

Utredningen föreslår, att skaderegleringen i stort sett skall äga rum efter kriget, då förstörelsens omfattning kan överblickas. Ersättning skall dock i vissa fall helt eller delvis kunna utbetalas tidigare, när ur det allmännas synpunkt skäl föreligger därtill.

Beträffande finansieringen av verksamheten i fråga om fastigheter jämte inventarier och produkter inom jordbruk och trädgårdsskötsel innebär förslaget närmare bestämt följande. Staten skall i erforderlig utsträckning tillhandahålla medel för skadeersättning och förvaltning. Det egentliga statsbidraget skall lämnas därigenom, att staten ej tillgodoräknar sig ränta å sålunda förskjutna medel. Efter kriget skall den fastigheterna åvilande bidragsplikten fullgöras. Då skall nämligen till gäldande av ersättningar och förvaltningskostnader för kalenderår erläggas bidrag för samtliga de fastigheter, å vilka lagen vid årets ingång äger tillämpning, så kallat *krigsskadebidrag*. Sådant bidrag utgår med en fjärdedels procent för år av fastighetens för ett vart år gällande taxeringsvärde eller, därest taxeringsvärde saknas, det värde som fastställes i av Konungen bestämd ordning. Bidrag skola erläggas till dess sammanlagda ersättningsbeloppet jämte förvaltningskostnaderna täckts, dock under högst tjugu år.

Med hänsyn till denna begränsning av fastigheternas bidragsplikt skola enligt förslaget, därest sammanlagda värdet av inträffade krigsskador tillsammans med förvaltningskostnaderna överstiger vad som beräknas under tjugårsperioden inflyta i krigsskadebidrag, ersättningsbeloppen nedsättas i förhållande härtill. Utredningen förutsätter alltså, att en uppskattning av vad högst kan komma att inflyta i bidrag verkställles före den allmänna skaderegleringen efter kriget. Skulle det beräknade bidraget, som legat till grund för ersättningarnas bestämmande, inflyta på kortare tid än tjugu år, skall uttagandet av bidrag avbrytas. Om däremot det beräknade beloppet icke inflyter under tjugårsperioden, skall staten svara för vad som återstår. Då utbetalning av ersättning, såsom i vissa fall kan äga rum, verkställts före den allmänna skaderegleringen efter kriget, har emellertid ej kunnat avgöras, huruvida minskning av ersättningsbeloppet skolat ske eller ej. För belopp, som av denna anledning utgivits utöver vad som vederbort, föreligger ej återbetalningsskyldighet, utan staten skall i stället vidkännas det överskjutande beloppet.

Krigsskadebidrag skall enligt förslaget erläggas av fastighetens ägare eller i vissa fall av dess innehavare. Konungen eller myndighet, som Konungen förordnar, skall dock äga att, när särskilda skäl därtill äro, meddela befrielse helt eller delvis från skyldighet att erlägga bidrag. Staten skall svara för bidrag, för vilket sålunda befrielse meddelats.

Utredningen föreslår, att staten för krigsskadebidrag tillerkännes samma förmånsrätt som kommun för fastighetsskatt. Härigenom kommer bidrag, som skall utgå för fast egendom och utgöras av ägaren eller med denne likställd innehavare, att erhålla bättre ställning i förmånsrättsavseende än in-teckning i egendomen. I syfte att undvika att för bidragens uppbärande tillskapa en ny uppbördsorganisation med därav föranledda förvaltningskostnader föreslår utredningen vidare, att bidragen uppbäras och redovisas i sammanhang med kronouppbörderna.

Enligt förslaget skola samtliga av beredskapsplanen omfattade fastigheter utgöra ett enda kollektiv med samma maximala bidragskvot för alla fastigheter. Någon indelning av fastigheterna i olika riskgrupper skall alltså ej förekomma. Emellertid tillerkännes, såsom förut berörts, jordbruksfastigheter en viss förmånsställning i ersättningsavseende, i det att ersättning för skada å inventarier och produkter inom jordbruk och trädgårdsskötsel skall bestridas av de samtliga fastigheter åvilande bidragen jämte därå belöpan-de statsbidrag.

Förut har anförts hurusom enligt förslaget full ersättning skall utgå, där-est den sammanlagda skadegörelsen understiger summan av de fastigheterna åvilande bidragen om en fjärdedels procent för år av fastigheternas värden under tjugu år eller tillhopa fem procent av värdena. Med utgångspunkt från nuvarande fastighetsvärden för all av förslaget berörd fastighet har utredningen uppskattat den sålunda föreslagna beredskapsplanens effektivitet. Planen skulle i enlighet med denna uppskattning bereda full ersättning för krigsskada, därest skadegörelsen jämte förvaltningskostnader icke överstiger ett belopp av omkring 1,150 miljoner kronor. Emellertid står det klart för utredningen, att skadegörelsen kan bli större, och utredningen föreslår därför, till stärkande av beredskapen, att statsmakterna i samband med den föreliggande frågans behandling göra en utfästelse, att staten, i den utsträckning dess ekonomiska ställning och förhållandena i övrigt efter kriget till-låta, skall direkt ersätta krigsskadorna, i den mån de falla utom ramen för den föreslagna beredskapsplanen.

Vad angår *handelsvaror*, för vilka ersättning ej beredes enligt de för fastig-hetsskador stadgade grunderna, ävensom *maskiner och redskap inom in-dustri och hantverk* föreslår utredningen, att skydd för krigsskada å sådan egendom skall beredas genom särskild krigsförsäkring. Försäkringen skall meddelas av staten samt vara obligatorisk. Varor och maskiner skola här-vid bilda var sitt kollektiv med skilda finansieringsplaner.

Beträffande omfattningen av krigsförsäkringen i vad avser såväl varor som maskiner föreslår utredningen av praktiska skäl, att denna göres beroende på förefintligheten av vanlig brandförsäkring. Från denna regel göres emel-

lertid undantag för varulager och maskinuppsättningar, som brandförsäkrats till värde, understigande en viss gräns. Gränsen för delaktighet i försäkringen har beträffande varor satts till 2,000 kronor samt i fråga om maskiner till 5,000 kronor. Till maskiner räknas i förslaget även de enskilda järnvägar-nas rullande materiel.

Krigsförsäkringen av *varor* skall enligt förslaget finansieras med avgifter, som erläggas av försäkringstagarna. Avgift skall utdebiteras snarast möjligt efter krigsutbrottet samt utgå med en för alla varuslag lika stor del av brandförsäkringsbeloppet. Någon differentiering av avgifternas storlek skall alltså ej ske vare sig efter varans geografiska belägenhet eller med hänsyn till dess beskaffenhet. Avgiften skall fastställas till belopp, som svarar mot den risk försäkringen är avsedd att täcka med tillägg av de med försäkringsverksamheten förbundna kostnaderna. Därest vid något tillfälle medel ej influtit till erforderligt belopp för reglering av uppkomna skador, skall staten förskjuta behöfliga medel. För medel, som staten sålunda förskotterat, äger staten tillgodoräkna sig ränta efter räntefot, som av Konungen bestämmes. Räntan skall gäldas med försäkringsavgifterna.

Avgift för försäkringen av *maskiner* skall utgå med en för alla maskiner lika stor del av brandförsäkringsbeloppet. Avgift skall uttagas från krigets början till dess nödiga medel influtit till täckande av kostnaderna för försäkringen. I motsats till vad som föreslagits beträffande varuförsäkringen skall följaktligen i mån av behov avgift uttagas även för tid efter krigets slut och för all då befintlig brandförsäkrad egendom av beskaffenhet att hänföras till maskiner i förslagets mening. Avgift kan på så sätt komma att uttagas för egendom, som ej varit utsatt för den risk försäkringen avser att täcka. Den för brandförsäkringspremien betalningsskyldige är jämväl pliktig att erlægga avgiften för maskinförsäkringen. Avgiften må för tid kriget pågår ej sättas till högre belopp än en procent för år av brandförsäkringsbeloppet. Utredningen förutsätter, att avgiften för tiden efter kriget bestämmes till sådan höjd, att samtliga kostnader för försäkringen täckts inom tio år efter krigets slut. I den utsträckning under kriget inflytande avgifter ej förslå till bestridande av ersättningar och förvaltningskostnader skall staten förskjuta erforderliga medel. För sådana medel äger staten tillgodoföra sig ränta efter räntefot, som Konungen fastställer. Räntekostnaden skall ingå i övriga kostnader för försäkringen och gäldas med avgifterna.

Enligt förslaget skola frågor rörande ersättning ävensom andra av den förordade lagstiftningen föranledda frågor handläggas och avgöras av en för hela riket gemensam myndighet, kallad *statens krigsskadenämnd*. Över beslut av nämnden skall klagan ej få föras.

De grundsatser, å vilka utredningens förslag är uppbyggt, hava i allmänhet vunnit anslutning i *yttrandena* över förslaget. Uttalanden i direkt avstyrkande riktning hava emellertid avgivits av *fullmäktige i riksbanken* samt en *minoritet inom fullmäktige i riksgäldskontoret*, vilkas kritik mot försla-

get huvudsakligen avser, att statens medverkan till finansieringen av skadeersättningarna för fast egendom är alltför omfattande. *Sveriges lantbruksförbund* synes visserligen ifrågasätta riktigheten av förslagens grunder rörande finansieringen av dessa ersättningar men har ej ställt sig avvisande till förslaget. Övriga myndigheter och sammanslutningar, som uttalat sig angående förslagens huvudgrunder, hava tillstyrkt förslaget eller lämnat det samma helt eller i stort sett utan erinran. I åtskilliga yttranden har emellertid därjämte framhållits önskvärdheten av skydd mot krigsskada även för andra grupper av egendom än dem som omfattas av förslaget. Beträffande innehållet i övrigt i yttrandena över förslagens huvudgrunder hänvisas till redogörelsen i propositionen sid. 18—24.

Vid departementsförslagens remitterande till lagrådet har *föredragande departementschefen, statsrådet Domö*, anfört bland annat följande:

Vidtagandet av anordningar i syfte att reglera de ekonomiska följderna av skadegörelse å egendom genom krig ingår, till följd av den moderna krigsföringen, såsom ett viktigt led i strävandena att höja landets försvarsberedskap. Ehuru betydande svårigheter möta att på förhand överblicka ifrågavarande spörsmål i hela dess vidd, måste anstalter av angiven innebörd övervägas och i görligaste mån träffas redan i fredstid, därest icke vid ett krigsutbrott stora rubbningar i det ekonomiska livet skola uppkomma. Behovet av åtgärder i detta syfte har också vitsordats i de i ärendet avgivna yttrandena. Det synes angeläget att en lösning av frågan kommer till stånd med minsta möjliga dröjsmål.

Till en början lär kunna fastslås, att utan stöd av positiva lagregler staten icke kan göras juridiskt ersättningsskyldig för egendomsskador genom krig. Likaledes synes det uteslutet, att staten skulle kunna på förhand rättsligen förbinda sig att gottgöra samhällsmedlemmarna skador av ifrågavarande slag; det ansvar för staten, som kunde uppkomma genom dylik förbindelse, är nämligen helt oberäkneligt och ingen säkerhet finnes för att icke statens ekonomiska möjligheter att fullgöra en sådan förbindelse bliva otillräckliga. En annan sak är att det torde finnas anledning räkna med att staten, även utan förhandsutfästelse, kommer att efter avslutat krig i mån av förmåga medverka till det återuppbyggnadsarbete, som då visar sig nödvändigt. Den möjlighet till skadeersättning, som härigenom föreligger, är emellertid alltför obestämd för att i detta sammanhang kunna tillmätas avgörande vikt.

Med hänsyn till *den fasta egendomens* betydelse för samhället i olika avseenden finner jag, i likhet med utredningen, det naturligt, att frågan om ekonomiskt skydd för skador å dylik egendom i första rummet upptages till behandling. Liksom utredningen anser jag uppenbart, att en villkorlig utfästelse av staten att efter kriget i mån av tillgångar och med hänsyn till övriga omständigheter ersätta krigsskada å fast egendom — den enda form av rent statlig garanti för sådan skada som, i enlighet med vad nyss anförts, över huvud torde kunna övervägas — icke skulle bereda ett skydd av tillfredsställande omfattning. Genom en dylik utfästelse skulle icke vinnas någon säkerhet för att medel, efter krigets slut funnes tillgängliga för de ersättningskrav, som kunna framkomma. En sådan utfästelse skulle därför ej heller skapa erforderlig trygghet inom de kretsar, som äro direkt eller indirekt intresserade i fast egendom, och sålunda icke kunna förhindra osäkerhet på fastighetsmarknaden och det ekonomiska livet i allmänhet.

En annan tänkbar möjlighet till lösning av spörsmålet är den frivilliga försäkringen. Försäkring av fast egendom mot krigsrisk tecknas emellertid icke av något utav de i Sverige arbetande försäkringsbolagen. — — — Då alla stora utländska försäkringsföretag numera — — — icke återförsäkra krigsrisk för byggnader, torde det vara uteslutet att inom Sverige söka åstadkomma en frivillig krigsriskförsäkring av fastigheter.

På grund av vad sålunda anförts finner jag i likhet med utredningen erfordrerligt, att ersättning för krigsskada å fastigheter beredes genom särskild lagstiftning. Jag delar utredningens mening, att en sådan lagstiftning bör bygga på principen om samtliga fastigheters gemensamma, obligatoriska ansvar och bidragsskyldighet. Fastän lagstiftningens effektivitet därigenom under ogynnsamma omständigheter minskas, är det, såsom utredningen föreslagit, nödvändigt, att ansvaret begränsas inom viss på förhand angiven ram. Utredningens förslag, att bidragsskyldigheten icke skall överstiga ett sammanlagt belopp, motsvarande fem procent av samtliga fastigheters värde, vilket beräknas innebära att tillhoppa omkring 1,150 miljoner kronor komma att stå till förfogande, finner jag lämpligt avvägt. Även i övrigt torde lagstiftningen enligt min mening kunna i väsentliga delar följa de av utredningen uppdragna riktlinjerna. De finansiella erinringar mot förslaget, som framförts av fullmäktige i riksbanken och minoriteten inom riksgäldsfullmäktige, måste dock beaktas. — — — Någon omprövning av förslaget efter den av Sveriges lanbruksförbund anvisade linjen om bidragsplikt för all förmögenhet i och för beredande av ersättning för krigsskada å fast egendom synes ej heller böra ifrågakomma.

— — — Utredningens förslag att statsmakterna skulle göra en direkt utfästelse, att staten, i den utsträckning dess ekonomiska ställning och förhållandena i övrigt efter kriget tillåte, skulle ersätta fastighetsskador, i den mån de fölle utom ramen för den föreslagna beredningsplanen, kan jag däremot ej tillstyrka. De hjälpanspråk, som efter ett krig torde komma att ställas på staten från olika håll, måste vägas mot varandra. — — —

Beträffande skydd mot krigsrisk för *lös egendom* har utredningen, som förut omnämnts, ansett skyddsåtgärderna böra inskränkas till att i huvudsak avse varulager samt produktiva inventarier inom jordbruk, trädgårdsskötsel, industri och hantverk. Att egendom av nu avsedd art beredes ekonomiskt skydd mot krigsskada finner jag i likhet med utredningen nödvändigt för att i görligaste mån säkerställa produktionen och varuförsörjningen under ett krig. Erinran mot medtagandet av sådan egendom har ej heller framställts i något av remissyttrandena. Däremot har i flera yttranden behovet av skydd för dylik egendom med styrka framhållits.

I åtskilliga av yttrandena har, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, understrukits önskvärdheten av skydd mot krigsskada jämväl för andra grupper av egendom än dem som omfattas av förslaget. Vad angår frågan om krigsskadeersättning för personliga lösören beaktar jag till fullo vikten av att detta spörsmål vinner en tillfredsställande lösning. Frågan torde dock icke kunna avgöras utan särskild utredning. Det är min avsikt att föreslå, att sådan utredning kommer till stånd samt att denna får omfatta ej blott personliga lösören utan överhuvud taget lös egendom, som icke i annan ordning kan krigsskadeförsäkras. Den i ett par yttranden väckta frågan om skydd för motorfordon får därvid tagas under omprövning.

Vidkommande den ifrågasatta utvidgningen av skyddet till att omfatta även handelsfartyg samt fiskerinäringens båtar och redskap torde, med hänsyn till vad statens krigsförsäkringsnämnd anförut rörande möjligheterna för nämnden att i sådant hänseende meddela erforderlig försäkring, denna fråga ej behöva upptagas till vidare prövning i detta sammanhang. Däremot sy-

nes det under remissbehandlingen uppkomna spörsmålet om ersättning för krigsskada å lös egendom, som omfattas av förevarande lagstiftning, jämväl under transport inom riket böra lösas inom ramen av denna lagstiftning. Jag återkommer härtill i det följande.

Vad angår sättet för beredande av skydd för lös egendom, som omfattas av lagstiftningen, föreslår utredningen två särskilda anordningar. I fråga om inventarier inom jordbruk och trädgårdsskötsel samt jordbruks- och trädgårdsalster i odlarens eget förvar skola enligt förslaget ersättningarna sammankopplas med ersättandet av fastighetsskadorna på så sätt, att ersättningarna skola inräknas i det sammanlagda skaderegleringsbeloppet. Beträffande varor i övrigt, avsedda för förädling eller försäljning, samt maskiner och redskap inom industri och hantverk föreslår utredningen, att skydd beredes genom särskild av staten meddelad krigsförsäkring.

Vad utredningen sålunda föreslagit beträffande sättet för skyddande av ifrågavarande egendom har i yttrandena lämnats utan erinran. Jag tillstyrker, att de av utredningen uppdragna riktlinjerna följas. Enligt vad jag längre fram ämnar föreslå bör jämväl skada å skogsprodukter under vissa förutsättningar ersättas enligt de för fastighetsskador stadgade grunderna.

Det torde i detta sammanhang böra anmärkas, att chefen för handelsdepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts den 26 april 1940 givna bemyndigande tillkallat fem utredningsmän för utredning av frågan om ersättning av krigsskada å viss lösegendom. Utredningsmännen hava ännu icke avslutat sitt arbete.

Fast egendom samt inventarier och produkter inom jordbruk och trädgårdsskötsel m. m.

A. Omfattningen.

Såsom förut nämnts föreslår *utredningen*, att under den ifrågasatta lagstiftningen skall inrymmas all inom riket belägen fastighet med vissa undantag. Härvid förstås med fastighet detsamma som i kommunalskattelagen eller — med bortseende från vissa elektriska anläggningar — vad enligt allmän lag är att hänföra till fast egendom ävensom byggnad, ändå att den enligt allmän lag ej är hänförlig till fast egendom.

Från huvudregeln om samtliga fastigheters medtagande anser utredningen vissa undantag böra göras. Enligt utredningens åsikt skulle stora fördelar ur tekniskt-administrativ synpunkt stå att vinna, om lagstiftningen kunde så nära som möjligt anslutas till kommunalskattelagens bestämmelser om fastigheternas skatteplikt. Man hade då möjlighet att falla tillbaka på en klassificering av fastigheterna, som grundade sig på redan förut gällande lagstiftning jämte därav föranledda prejudikat. Vid prövning av möjligheten och lämpligheten att i förevarande hänseende anknyta till kommunalskattelagens regler om skatteplikt har utredningen likväl funnit denna tanke kunna endast delvis förverkligas. Enligt utredningens förslag skola således å ena sidan medtagas åtskilliga grupper av fastigheter, för vilka skat-

teplikt ej föreligger, samt å andra sidan uteslutas vissa skattepliktiga fastigheter.

Bland de enligt utredningens förslag uteslutna fastigheterna märkas staten tillhöriga fastigheter, dock ej utarrenderad jordbruksfastighet och ej heller fastighet, som innehaves med tomträtt eller vattenfallsrätt eller med åborätt eller eljest ständig eller ärftlig besittningsrätt. Likaledes undantagas i förslaget kommun eller annan menighet tillhöriga byggnader för allmän styrelse eller förvaltning ävensom för kultur- eller rättsvård, ordning eller säkerhet, fattigvård, barnavård, sundhetsvård, religionsvård eller undervisning, d. v. s. de under 5 § 1 mom. d) kommunalskattelagen upptagna byggnader, som tillhöra kommun eller annan menighet. Utredningen förutsätter emellertid, att erforderliga åtgärder, om frågan blir aktuell, komma att vidtagas för åstadkommande av en effektiv utjämning mellan kommunerna av kostnaderna för iordningställandet av krigsskadade fastigheter av nu förevarande kategori. Hur sistnämnda angelägenhet skall ordnas torde dock, framhåller utredningen, böra prövas först vid en tidpunkt, då skadegörelsens omfattning är känd och frågan sålunda kan överblickas. Från lagstiftningen uteslutas vidare vissa kommunikationsanstalters fastigheter, dock ej till enskild järnväg hörande fast egendom. Enligt förslaget skola slutligen ytterligare vissa fastigheter undantagas. Beträffande dessa senare ävensom utredningens motivering till de föreslagna undantagen från huvudregeln om samtliga fastigheters inrymmande under lagstiftningen får utskottet hänvisa till propositionen sid. 28—32.

Såsom motivering till förslaget, att med krigsskada å fastighet skall jämsställas dylik skada å inventarier och produkter inom jordbruk och trädgårdsskötsel, har utredningen anfört bland annat, att det skulle stöta på betydande svårigheter att anordna en fristående krigsskadeförsäkring för dylik egendom. Det skulle vara praktiskt svårgenomförbart såväl att bestämma värden såsom underlag för särskilda bidrag avseende jordbruksinventarier och skörd som att anordna en för uppbörd av dylika bidrag lämpad organisation.

Utredningen har framlagt vissa approximativa uppgifter angående storleken av de värden, som skulle beredas ekonomiskt skydd mot krigsskada enligt förslaget beträffande fastigheter samt inventarier och produkter inom jordbruk och trädgårdsskötsel. Utredningen har ansett sig kunna räkna med, att sammanlagda värdet av de fastigheter, förslaget omfattar, uppgår till i runt tal 23 miljarder kronor. I fråga om värdet av levande och döda inventarier inom jordbruket har utredningen anfört från olika håll hämtade siffror, avseende de senaste åren, enligt vilka värdet växlar från 816 till 1,900 miljoner kronor. Vad slutligen angår den skörd, som i genomsnitt under året kvarliggert i odlarens förvar, har utredningen med stöd av vissa uppgifter avseende år 1939 ansett sig kunna beräkna dess värde till omkring 460 miljoner kronor.

Rörande innehållet i de över utredningens förslag i denna del avgivna *yttrandena* får utskottet hänvisa till därför lämnad redogörelse å sid. 32—35 i propositionen.

Föredragande departementschefen har anfört bland annat följande:

Vad angår omfattningen av den egendom, som bör beredas skydd mot krigsskada inom fastighetskollektivet, biträder jag i huvudsak utredningens förslag. Ehuru viss tvekan kan råda beträffande lämpligheten av att från lagens tillämpningsområde utesluta kommuns eller annan menighets byggnader för allmän styrelse eller förvaltning ävensom för övriga i 5 § 1 mom. d) kommunalskattelagen angivna ändamål, anser jag de av utredningen anförda skälen för dessa fastigheters undantagande vara av den styrka, att de motivera ställningstagandet i detta hänseende. I samband härmed vill jag, i anslutning till utredningens uttalande i ämnet, tillstyrka att erforderliga åtgärder övervägas för åstadkommande av utjämning mellan kommunerna av kostnaderna för iordningställandet av krigsskadade fastigheter av här avsedd art. Frågan hur denna angelägenhet skall ordnas, bör emellertid, såsom utredningen anfört, prövas först vid en tidpunkt, då skadegörelsens omfattning är känd och frågan sålunda kan överblickas.

Departementschefen har vidare, bland annat, förklarat sig dela den i vissa yttranden över utredningens förslag framförda uppfattningen, att skogsprodukter borde i likhet med inventarier och alster inom jordbruk och trädgårdsskötsel beredas ersättning för krigsskada inom fastighetskollektivet. Skyddet borde, har departementschefen yttrat, skäligen begränsas att gälla sådana skogsprodukter, som avverkats å fastigheten. I anslutning till vad som föreslagits beträffande jordbruks- och trädgårdsprodukter torde därjämte i princip böra fordras, att produkterna vid skadans inträffande förvaras å den fastighet, där avverkningen skett.

B. Finansieringen och skaderegleringen.

Vid uppgörandet av en plan för finansiering av krigsskadeersättningarna för fast egendom har *utredningen* utgått ifrån, att skadereglering i allmänhet ej skulle äga rum förrän efter krigets slut. Utredningen framhåller, att det låge i sakens natur, att återuppbyggnad av förstörda fastigheter ej kunde komma till stånd i nämnvärd utsträckning annat än under fredliga förhållanden. Endast för det fall, att det ur samhällelig synpunkt befunnas nödvändigt, hade man anledning räkna med att en skadad eller förstörd fastighet komme att omedelbart iståndsättas. För dylikt fall syntes det naturligt, att staten förskotterade för återuppbyggnaden erforderliga medel samt att hänsyn härtill finge tagas vid slutuppgörelsen efter kriget. Något förbud mot att återuppbyggnad skedde på privat initiativ och med privata medel borde självfallet ej ifrågakomma, men även för sådant fall syntes den definitiva skaderegleringen böra få anstå tills samtliga fastighetsskador skulle ersättas. Då vidare behovet av medel för den allmänna skaderegleringen ej kunde ens tillnärmelsevis förutberäknas, borde åtgärder för den härför behövliga medelsanskaffningen ej vidtagas förrän efter krigets slut. Det vore emellertid sannolikt, att då omedelbart ett belopp erfordrades av sådan storleksordning, att fastigheterna ej skulle kunna på en gång fullgöra sin bidragsskyldighet. Det torde därför vara nödvändigt, att staten tillhandahölle medel, vilka sedermera finge amorteras under en följd av år.

Utredningen uppehåller sig ingående vid spörsmålet, huruvida kostnaderna borde bäras enbart av fastighetsägarna eller huruvida icke även institutioner, som beviljat kredit mot inteckningssäkerhet, skulle bidra. Beträffande utredningens behandling av detta spörsmål hänvisas till propositionen sid. 36—39.

Utredningen har vidare till granskning upptagit frågan huruvida samtliga av beredningsplanen omfattade fastigheter skola sammanslås till ett kollektiv eller uppdelas i grupper med begränsning av bidragsskyldigheten till att avse ersättningarna inom varje särskild grupp. I samband härmed uppkommer, påpekar utredningen, spörsmålet, huruvida den maximala bidragsskyldigheten borde vara lika för alla eller differentieras för olika slag av fastigheter. Utredningen har i dessa avseenden haft under övervägande flera olika huvudalternativ. Av dessa har utredningen förklarat sig utan tvekan förorda det, som innebure, att samtliga fastigheter skulle utgöra ett kollektiv med samma maximala bidragskvot för alla.

Utredningen har ingående behandlat frågan om de principer, som böra ligga till grund för skaderegleringen beträffande fast egendom (se härom propositionen sid. 41—42). Härvid har utredningen särskilt beaktat den för ersättningsgrundernas utformning synnerligen viktiga omständigheten, att lång tid kan förflyta mellan skadans inträffande och dess reglering; sålunda har utredningen bland annat påpekat, att hänsyn torde få tagas till penningvärdets förändringar under denna tid. Utredningen har emellertid funnit, att vid en närmare granskning av skaderegleringsfrågan flera spörsmål uppstå sig, för vilkas besvarande kräves kännedom om utvecklingen under och omedelbart efter kriget såväl på det ekonomiska området som i andra avseenden. Här rörde man sig, anför utredningen, överhuvud taget på så osäker mark, att utredningen för sin del ansåge uteslutet att redan nu lagstiftningsvägen fastslå detaljerade principer för skaderegleringen. I förevarande avseende har därför i utredningens lagförslag endast medtagits en bestämmelse, enligt vilken det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter.

Beträffande skada å inventarier och produkter inom jordbruk och trädgårdsskötsel, som skall ersättas i samma ordning som fastighets-skador, framhåller utredningen, att ersättandet av skador å sådan egendom främst åsyftar att under krig vidmakthålla livsmedelsproduktionen i en för folkets försörjning nödvändig omfattning. För att detta syfte skulle kunna nås vore det, anför utredningen, uppenbarligen nödvändigt, att skadorna ersattes snarast möjligt och med tillämpande i allt väsentligt av ersättningsgrunderna inom brandförsäkringen. Detta gällde dock icke, därest omständigheterna vore sådana, att produktionen ej kunde fortsättas, även om ersättning lämnades.

Slutligen må här omnämnas, att utredningen icke funnit skäl föreligga för lämnande av ersättning även för den inkomstförlust, ägaren av en skadad eller förstörd fastighet lede under tiden från skadans inträffande till dess den blivit ersatt.

Rörande innehållet i de över utredningens förslag i förevarande del avgivna *yttrandena* får utskottet hänvisa till därför lämnad redogörelse i propositionen å sid. 43—53.

Föredragande departementschefen har anfört bland annat följande:

Det måste anses vara ett samhälleligt intresse av synnerlig vikt, att efter ett krig återuppbyggnad och reparation av förstörda eller skadade fastigheter snarast möjligt påbörjas och därefter fortgår i den utsträckning omständigheterna påkalla. Att så sker är av största betydelse ej blott för ägare av krigsskadade fastigheter och innehavare av inteckningar i desamma utan för det ekonomiska livet överhuvud taget. Jämväl starka sociala skäl tala här för. Jag biträder — såsom torde framgå av vad jag redan tidigare i annat sammanhang anfört — i princip utredningens mening, att staten bör lämna sin medverkan till att detta återuppbyggnadsarbete kan bedrivas på ett effektivt och rationellt sätt.

Utredningen synes emellertid hava utgått ifrån, att staten kort tid efter krigets slut skulle på en gång förskottera det för skadornas ersättande behövlige beloppet, vilket vid den största av den föreslagna beredskapsplanen täckta skadegörelsen eller fem procent av fastigheternas samlade värde skulle enligt utredningens förslag uppgå till omkring 1,150 miljoner kronor. Det torde, såsom i de av fullmäktige i riksbanken och minoriteten av riksgäldsfullmäktige avgivna yttrandena med styrka framhållits, bliva svårt eller omöjligt för staten att en kortare tid efter krigets slut upplåna eller på annat sätt anskaffa en så betydande summa för ändamålet. Man måste härvid, på sätt i nämnda yttranden påpekats, beakta, att statens ekonomiska ställning efter genomkämpat krig med största säkerhet är mycket ansträngd. Statens ekonomiska medverkan kommer att krävas för en mångfald skilda uppgifter, bland vilka iståndsättandet av krigsskadade fastigheter endast är en, om också betydelsefull sådan. En avvägning emellan de olika intressena måste ske för avgörandet av frågan, för vilka ändamål till buds stående medel skola i första hand användas. Jag delar uppfattningen, att det på anförda skäl måste anses uteslutet att på förhand binda staten vid skyldighet att omedelbart eller kort tid efter kriget förskjuta belopp av den storleksordning, varom här kan bliva fråga.

Saken torde emellertid komma i ett delvis annat läge under förutsättning, att de för skadornas ersättande erforderliga medlen icke måste av staten tillhandahållas på en gång utan utbetalningen kan fördelas över flera år. Möjligheterna till medelsanvisning skulle härigenom väsentligt förbättras. Längden av den tidrymd, som kan behövas för att staten skulle kunna fullgöra ett åtagande av här avsedd art, är givetvis beroende på skadornas storlek samt det finansiella läget efter kriget. Att redan nu fastställa en sådan tidrymd läter alltså vara omöjligt. Det synes emellertid önskvärt, att den tidsperiod, under vilken för skaderegleringen erforderliga medel skulle tillhandahållas, icke blir alltför utsträckt. Under antagande att staten efter krigets slut under fem år med lika andel varje år förskotterade de behövlige medlen, skulle staten, om den totala ersättningsskyldigheten belöpte sig till omförmälda maximibelopp, 1,150 miljoner kronor, hava att årligen ställa 230 miljoner kronor till förfogande. Även med beaktande av vanskligheten att på förhand uttala sig om förhållandena efter ett eventuellt krig synes det tänkbart, att staten skulle kunna förskjuta ett på detta sätt begränsat belopp. Det må härvid framhållas, att den säkerhet, som kan lämnas för ett statligt lån för ifrågasvarande ändamål, torde vara den bästa möjliga, i det att de för fastigheterna utgående krigsskadebidragen enligt förslaget tillerkännas förmånsrätt i den fasta egendomen före intecknad gäld. Nämnas må också, att under samma

tid icke obetydliga belopp — till storleken beroende på den bidragsskyldighet, som ålägges fastigheterna — komma att i form av dylika krigsskadebidrag återinflyta till statskassan.

Därest statens ekonomiska medverkan förutsättes skola lämnas i den efter omständigheterna lämpade form, som jag här föreslagit, synes något hinder knappast möta mot ett åtagande i princip från statens sida att förskjuta medel för skadeersättningarnas utbetalande. Tidpunkten för dessa förskott får i anslutning till det anförda bliva beroende på prövning framdeles med hänsyn till då rådande förhållanden. I lagtexten kan denna tanke förslagsvis komma till uttryck genom en bestämmelse av innebörd att ersättning skall utbetalas efter krigets slut vid tidpunkt, som Konung och riksdag bestämma. Det förefaller som om efter dessa linjer skulle kunna vinnas en för staten godtagbar lösning. Då den samtidigt synes ägnad att i görligaste utsträckning tillvarata de med fastigheterna förbundna enskilda intressena, tillstyrker jag, att den lägges till grund för lagstiftningen i ämnet. Den av utredningen i detta sammanhang berörda frågan om förskotterande av medel för möjliggörande jämväl av ersättning i vissa fall redan under pågående krig torde jag få behandla i det följande.

Vad riksgäldsfullmäktige anfört rörande önskvärdheten av privat initiativ för anskaffande av medel till återuppbyggnad synes värt allt beaktande. Den här tillstyrkta anordningen, att staten i den utsträckning som är möjlig tillhandahåller medel, innebär givetvis icke något hinder mot iståndsättande av skadade och förstörda fastigheter på enskilt initiativ och med enskilda medel. Genom att så sker minskas ju behovet av statens medelsanskaffning för återuppbyggnadsarbetet.

Med den utgångspunkt utredningen haft, eller att skaderegleringen i stort sett skulle äga rum vid en och samma tidpunkt efter kriget, har utredningen saknat anledning att beröra vissa spörsmål, som uppkomma därest skaderegleringen utsträcker under en längre tid. En första fråga, som härvid uppställer sig, är vilka skadelidande som först skola få sin ersättning och vilka som skola vänta till en senare tidpunkt. Att redan nu avgöra frågan om ordningen för ersättningarnas utbetalande måste anses uteslutet; spörsmålet läser böra lösas först efter kriget. Den riktlinje, man härvid har att följa, torde vara, att skador å den för samhället som sådant mest betydelsefulla egendomen böra ersättas i främsta rummet. Då, såsom senare kommer att beröras, någon skyldighet att använda utfallande ersättningsbelopp till återuppbyggnad icke torde böra föreskrivas, förefaller det kunna i vissa fall vara lämpligt att låta sådana skadelidande, vilka ej ämna använda medlen till återuppbyggnad, erhålla ersättning senare än övriga.

Därest skaderegleringen utsträcker under en längre tid, måste vidare avgöras, huruvida ränta skall beräknas å innestående ersättningsbelopp. Med ett system, vilket bygger på principen om samtliga fastighetsägares gemensamma ansvar för krigsskador, måste det enligt min mening följa, att likhet i ersättningshänseende såvitt möjligt skall iakttagas. För utjämning av den olikhet härutinnan, som blir följden vid ersättningarnas utbetalande å skilda tider, synes det oundgängligt att skadelidande tillerkännes ränta å ogulda ersättningsbelopp från viss angiven tidpunkt. Denna tidpunkt torde lämpligen böra bestämmas så att det kan beräknas, att en överblick över krigsskadornas omfattning och finansieringsmöjligheterna därvid vunnits. Förslagsvis synes den kunna fastställas till sex månader efter krigets avslutande. Efter vilken räntefot sådan ränta skall utgå torde ej för närvarande kunna avgöras. Sistberörda spörsmål får bliva föremål för prövning efter krigets slut, då den ekonomiska situationen kan överblickas.

Vad nu anförts har närmast avsett skaderegleringen efter kriget. Emel-

lertid kunna skador uppkomma å sådan egendom, att deras ersättande redan under kriget framstår såsom nödvändigt. Sålunda kan exempelvis upp-rätthållandet av driften vid vissa industrier och jordbruk vara ett livsvillkor för samhället. För fall av här avsedd art har utredningen föreslagit, att skadorna skola helt eller delvis ersättas redan under kriget samt att staten skall förskjuta erforderliga medel. Häremot torde i princip intet vara att erinra. — — — Emellertid måste givetvis statens skyldighet i förevarande hänse-
ende bliva beroende på dess möjligheter att skaffa medel. — — —

Enligt utredningens förslag skall den å fastigheterna belöpande bidrags-skyldigheten vid en skadegörelse motsvarande fem procent av fastigheternas sammanlagda värde fullgöras under loppet av högst tjugu år och med en fjärdedels procent om året; är skadegörelsen av mindre omfattning, skall enligt förslaget det årliga bidraget bibehållas oförändrat och betalningstiden i stället avkortas. Att det årliga bidraget fastställs att utgå med visst, av skadegörelsens storlek oberoende belopp finner jag ändamålsenligt. Där-
emot anser jag, att, för möjliggörande av en snabbare avveckling av skade-
regleringen, betalningstiden bör avsevärt förkortas, något som även fram-
hållits under remissbehandlingen. Jag föreslår i sådant hänseende, att krigs-
skadebidrag uttagas med årligen en halv procent av fastighetens värde till
dess erforderligt belopp influtit, dock längst under tio år. Fördelarna av att
betalningstiden på detta sätt förkortas torde överväga de olägenheter, som
kunna vara förenade med en ökad belastning av fastigheterna under sam-
ma tid. Ett årligt bidrag av angivna storlek torde, ehuru betydande, dock
kunna bäras av fastighetsägarna.

Enligt utredningens förslag åligger det staten, förutom att förskottera för
skaderegleringen erforderliga belopp, jämväl att lämna dylikt förskott utan
ränta. Regleringen av krigsskador å fast egendom är, såsom framgår av vad
tidigare anförts, jämväl enligt min mening ett samhällsintresse av sådan
ordning, att statens medverkan är motiverad. Om än skäl kunna åberopas
för att denna medverkan sker — förutom genom förskotterande i viss ut-
sträckning av ersättningsbeloppen — jämväl i form av ekonomiskt bidrag
till skaderegleringen, anser jag likväl förhindrad tillstyrka, att någon
utfästelse på denna punkt nu göres. Förut har framhållits, att man måste
räkna med såväl att statens ekonomiska möjligheter efter ett krig äro syn-
nerligen begränsade som även att krav på statskassan komma att ställas från
många håll och sannolikt till betydande belopp. Utredningen har, under
förutsättning att staten på en gång efter krigets slut tillhandahölle det vid
en förstörelse av fem procent av fastigheternas totalvärde erforderliga belop-
pet, beräknat sammanlagda räntekostnaden för staten vid en amorteringstid
av tjugu år, med en antagen räntefot av fem procent till 697 miljoner kronor
samt med en räntefot av fyra procent till 543 miljoner kronor. Under i öv-
rigt samma förutsättningar men med en återbetalningstid av tio år skulle
motsvarande belopp uppgå till 339 respektive 268 miljoner kronor. Beräk-
ningarna bygga på förutsättningen att för medelsanskaffningen upptages ett
statligt lån med fast annuitet. Skulle lånet återbetalas under tio år medelst
fasta kapitalavbetalningar och årlig förräntning av det för vart år kvar-
stående kapitalet, bleve motsvarande siffror 316 respektive 253 miljoner. Om
staten, på sätt jag föreslagit, ej tillhandahåller för skaderegleringen erfor-
derliga belopp på en gång kort efter kriget utan förskotterar medlen under
en lämplig tidrymd, minskas givetvis räntekostnaderna. Bestämmas nämnda
tidrymd till fem år, skulle ränteutgiften — under antagande av ett statligt
lån med fast kapitalavbetalning och förräntning efter fem procent — ut-
göra omkring 200 miljoner kronor. Beräknas sistnämnda ränta efter fyra
i stället för fem procent, blir under i övrigt oförändrade förutsättningar be-

loppet 160 miljoner kronor. Även om detta belopp kan synas överkomligt, är det, med hänsyn till vad nyss anförts, icke lämpligt att staten på förhand åtager sig att efter ett krig svara för en utgift av denna storlek för tillgodo-seende av en viss intressegrupp. Jag förutsätter emellertid att frågan om statens ekonomiska medverkan upptages till omprövning efter krigets slut med hänsyn till då rådande förhållanden.

Enligt vad jag i det föregående föreslagit, skall ränta utgå å ersättnings-belopp, som utestår oguldet mer än sex månader från krigets slut. Vid en förräntning efter tre procent skulle, om skaderegleringen fördelas över en period om fem år, ifrågavarande räntekostnad högst uppgå till sammanlagt omkring 70 miljoner kronor. Då denna kostnad, om annat ej bestämmes, bör inräknas i det belopp, som skall ersättas av de å fastigheterna belöpande krigskadebidragen, minskas beredskapsplanens effektivitet med motsvarande belopp. Frågan om ekonomisk medverkan från statens sida torde här, i likhet med vad som anförts beträffande räntan å av staten förskottrade medel, böra upptagas till prövning efter krigets slut med hänsyn till de förhållanden som då råda.

De i det föregående icke berörda ekonomiska förpliktelser, som enligt utredningens förslag skola åvila statsverket, torde ej kunna uppgå till belopp av större betydelse. Ifrågavarande förpliktelser avse, att staten ansvarar dels för krigsskadebidrag, från vars gäldande befrielse i särskilt fall meddelats, dels för ersättningsbelopp som kan hava för mycket utbetalats, dels och för till äventyrs uppkommande förlust i anledning av att vid ersättningsbestämmande antagits komma att inflyta mer än som vid bidragsperiodens utgång verkligen influtit. Praktiska skäl tala för bibehållandet av denna anordning. De betänkligheter, som härutinnan framkommit i ett par yttranden, finner jag därför ej vara av beskaffenhet att föranleda ändring i förslaget i dessa delar.

Någon indelning av fastigheterna i olika riskgrupper torde, i anslutning till vad utredningen föreslagit, ej böra ifrågakomma i annan mån än som följer därav att ersättning för krigsskador å inventarier och produkter inom jordbruk och trädgårdsskötsel samt å vissa skogsprodukter skall beredas medelst de för fastigheterna utgående avgifterna. Den förmånsställning i ersättningshänseende, som härigenom tillagts jordbruksfastigheter, torde uppväga den mindre risk, för vilken sådana fastigheter kunna anses vara utsatta. Vad svenska järnvägsföreningen anført beträffande de värden, efter vilka krigsskadebidrag för järnvägsfastigheter böra utgå, anser jag icke böra föranleda ett frångående av principerna om att samtliga fastigheter skola bidra till ersättningarna efter sitt värde. Den ordning, i vilken värdena för de enskilda järnvägarnas fastigheter skola bestämmas, torde, såsom utredningen föreslagit, böra avgöras av Konungen. Man synes kunna utgå från, att av föreningen framfört önskemål om att bliva representerad vid verkställandet av en eventuell värdering härvid beaktas.

Jag ansluter mig till utredningens förslag, att det bör ankomma på Konungen att meddela erforderliga föreskrifter rörande värderingen av uppkomna krigsskador. För bestämmelser i detta hänseende kräves, såsom utredningen framhållit, kännedom om utvecklingen under och omedelbart efter kriget såväl på det ekonomiska området som i andra avseenden. De i vissa yttranden behandlade frågorna om det penningvärde, efter vilket ersättningarna skola beräknas, samt den byggnadsstandard, som därvid skall tillämpas, ävensom andra därmed sammanhängande spörsmål torde varken kunna eller böra på förhand avgöras.

Spörsmålet huruvida det i fråga om fastigheter bör föreskrivas skyldighet

att använda utfallande krigsskadeersättning till skadans avhjälpande har berörts i ett par av yttrandena utan att dock någon bestämd ståndpunkt tagits härtill. Utredningen, som ej mera ingående behandlat denna fråga, har ej föreslagit någon dylik skyldighet. Att fastslå att ersättningsbelopp under alla omständigheter skola användas till återuppbyggnad eller iståndsättande av förstörda eller skadade fastigheter synes betänkligt. Man kan icke förutse om och i vilken utsträckning efter krigets slut återuppbyggnad lämpligen bör ske. För övrigt torde skyldighet att begagna ersättningsbelopp till iståndsättande av viss fastighet vara betingad av att full ersättning lämnas. Härtill kommer, att, då skada å ej endast byggnader utan även mark och skog skall ersättas, det i vissa fall kan vara omöjligt att helt använda utfallande ersättningsbelopp till skadans avhjälpande. Skäl synas emellertid tala för att, såsom utredningen antytt samt bank- och fondinspektionen ifrågasatt, ersättning, som ej användes till skadans avhjälpande, beräknas efter särskilda grunder till förhindrande av att den ersättningsberättigade gör obehörig vinst.

I likhet med utredningen anser jag, att ersättning för inkomstminskning — i vidare mån än som följer av förslaget om viss räntegottgörelse efter krigets slut å oguldet ersättningsbelopp — ej bör beredas inom ramen för den föreslagna lagstiftningen. Den förlust, som tillskyndas en fastighetsägare genom att fastigheten under kriget ej kan brukas för avsett ändamål, är att jämställa med annan indirekt skada, som ett krig för med sig. Det måste anses förenat med stora praktiska svårigheter att genom en lagstiftning på förhand tillskapa regler för ersättning av sådan indirekt krigsskada.

Varor samt maskiner och redskap inom industri och hantverk.

A. Omfattningen.

Utredningen framhåller, hurusom frågan om beredande av ersättning för krigsskada å *varor* uppenbarligen låge på ett helt annat plan än motsvarande spörsmål med avseende å fast egendom. Den sistnämnda representerade så gott som alltid ett mer eller mindre bestående värde, vilket förhållande möjliggjort en anordning med täckning i efterskott av kostnaderna för skadornas ersättande och med fördelning i mån av behov av fastighetersnas bidrag över en lång följd av år. En varas livslängd inom produktions- och distributionsapparaten vore däremot alltid starkt tidsbegränsad, även om den varierade i mycket hög grad för olika varuslag. Det hade därför från början stått klart, att man måste söka lösningen av den föreliggande frågan i vad den rörde varor efter sedvanliga försäkringslinjer med löpande premiebetalning så anpassad, att jämvikt upprätthölles mellan inkomster och utgifter.

Utredningen har övervägt, huruvida försäkringen av varor skulle vara obligatorisk eller frivillig, samt, såsom förut nämnts, förordat det senare alternativet. Beträffande utredningens motivering härför får utskottet hänvisa till propositionen sid. 59.

Utredningen har anfört, att enligt vad som upplysts från olika näringsorganisationers sida torde numera praktiskt taget alla varulager av nämnvärd be-

tydenhet vara brandförsäkrade, och det hade då legat nära till hands att söka grunda anslutningen till krigsskadeförsäkringen på förefintligheten av vanlig brandförsäkring. Verkställda undersökningar hade visat, att man kunde vänta största beredvillighet från brandförsäkringsbolagens sida att biträda med försäkringens genomförande. Utredningen föreslår vid sådant förhållande, att försäkringens omfattning principiellt bestämmes så, att varje i svenskt försäkringsbolag eller i utländsk försäkringsanstalt med verksamhet i Sverige brandförsäkrat varulager skall vara obligatoriskt försäkrat mot krigsskada för samma försäkringsbelopp som gäller i fråga om brandförsäkringen. Från denna huvudregel gälla emellertid enligt förslaget två undantag. Det ena avser de inom fastighetskollektivet inrymda jordbruks- och trädgårdsprodukterna. Det andra undantaget innebär, att från krigsskadeförsäkringen skola vara undantagna alla varulager med lägre försäkringsvärde än 2,000, varmed äsyftas att förvaltningsapparaten ej skall behöva tyngas med ett stort antal små försäkringar utan större betydelse för lagstiftningens syften.

Utredningen påpekar, att industrien berördes av utredningens förslag beträffande såväl fastigheter som varor. Den ofta mycket väsentliga del av ett industriföretags realvärden, som utgjordes av andra *arbetsmaskiner och redskap* än dem, som vore att anse som fast egendom, vore det enligt utredningens mening ej möjligt att inordna vare sig under den för fastigheterna föreslagna beredskapslagstiftningen eller under varuförsäkringen. Jämfört med å ena sidan den fasta egendomen och å andra sidan varorna intoge den maskinella utrustningen en mellanställning. För att tillgodose det allmännas intresse av produktionens upprätthållande under krig måste krigsskadorna å maskinerna liksom i fråga om varorna ersättas snarast möjligt efter skadetillfället, så att ekonomiska hinder för nyanskaffning eller iståndsättande ej behövde uppkomma. Skadorna kunde emellertid bliva av så stor omfattning, att det måste anses uteslutet att helt täcka kostnaderna för skadeersättningarna genom uttagande av avgifter i förskott från industrien. Man finge därför räkna med möjligheten, att dessa avgifter till väsentlig del uttoges i efterskott på liknande sätt som föreslagits med avseende å fast egendom. Det hade vid sådant förhållande syntts utredningen enklast, att ett tredje kollektiv bildades, omfattande maskiner och redskap inom industri och hantverk, och att det sålunda bildade kollektivet gjordes till föremål för försäkring.

På i stort sett samma skäl som i fråga om varor föreslår utredningen, att även maskinförsäkringen skall vara obligatorisk och omfatta samtliga inom landet befintliga maskiner och produktiva inventarier i övrigt, som genom ett och samma försäkringsbrev brandförsäkrats till ett värde icke understigande en viss gräns. Gränsen för delaktighet har här satts något högre än för varulager, nämligen till 5,000 kronor. Till nu angivna kollektiv har, såsom tidigare omnämnts, även hänförts de enskilda järnvägarnas rullande materiel.

Efter redogörelse för de över utredningens förslag i förevarande del avgivna *yttrandena* (sid. 61—62 i propositionen) har *föredragande departementschefen* anfört bland annat följande:

I likhet med utredningen anser jag, att krigsskadeförsäkringen av varor och maskiner bör vara obligatorisk. Av praktiska skäl torde det vidare vara nödvändigt att, såsom utredningen jämväl föreslagit, försäkringen grundas på förefintligheten av vanlig brandförsäkring. Att ordna en obligatorisk krigsskadeförsäkring jämväl beträffande värden, vilka ej täckas av gällande brandförsäkring, torde svårligen låta sig göra. Däremot anser jag de invändningar befogade, som riktats mot utredningens förordande av att från försäkringsskyddet undantaga varulager och maskiner med lägre brandförsäkringsvärde än 2,000 respektive 5,000 kronor. Det lämpligaste synes vara, att begränsningen borttages och att alltså försäkringsskyddet för krigsskada helt anslutes till brandförsäkringsskyddet. Jag tillstyrker, att utredningens förslag ändras i överensstämmelse härmed.

Från regeln om krigsförsäkringens anknytning till gällande brandförsäkring synes mig emellertid ett betydelsefullt undantag böra göras. Genom den anförda begränsningen skulle nämligen varor och maskiner under transport, då de i allmänhet ej torde omfattas av brandförsäkringsavtal, komma att falla utanför lagstiftningens tillämpningsområde. Med hänsyn till vikten av att sådan egendom erhåller skydd mot krigsrisk jämväl under transport föreslår jag, att varor och maskiner, som omedelbart före transportens början äro brandförsäkrade, inbegripas under krigsförsäkringen.

B. Finansieringen och skaderegleringen.

Såsom tidigare omförmålt skola enligt *utredningens* förslag varor och maskiner bilda var sitt kollektiv med skilda finansieringsplaner. Enligt förslaget skola vidare premierna inom vardera kollektivet utgå i förhållande till brandförsäkringsvärdet, oberoende av varulagrets eller maskinuppsättningens belägenhet och karaktär. Beträffande utredningens skäl till dess ståndpunkt i detta hänseende må hänvisas till propositionen sid. 63—64.

Såsom förut berörts skola enligt utredningens förslag kostnaderna för försäkringen av *varor* bestridas genom försäkringsavgifter, vilka skola utgå för den tid kriget pågår. Utredningen framhåller, att, då ingen möjlighet finnes att förutberäkna den erforderliga premiens storlek, denna från början finge fastställas helt godtyckligt. Premiesättningen borde därför avse tämligen korta tidsperioder, förslagsvis kvartal, så att det bleve möjligt att tid efter annan i mån av vunnen erfarenhet sänka eller höja premien. Enligt förslaget skall det ankomma på statens krigsskadenämnd att härutinnan träffa erforderliga avgöranden.

Vad angår försäkringen av *maskiner* innebär utredningens förslag att i omedelbar anslutning till ett krigsutbrott skulle av de till maskinkollektivet anslutna uttagas en avgift, vilken liksom beträffande varuförsäkringen måste bestämmas jämförelsevis godtyckligt. I den mån denna avgift ej försloge till löpande kostnader för skadereglering och förvaltning, skulle erforderliga medel förskjutas av statsverket. Ny avgift skulle, om sådan visade sig erforderlig, uttagas först efter ett år. På anförda skäl har utredningen funnit det icke tillrådligt att så länge kriget varade uttaga högre avgift för maskinförsäkringen än en procent för år av brandförsäkringsvärdet. Enligt förslaget skall efter krigets slut, med hänsyn till det verkliga skadeförloppet och totalkostnaderna, ett nytt avvägande ske i fråga om av-

giftens storlek i fortsättningen. Utredningen framhåller beträffande maskinförsäkringen slutligen, att avgiften och betalningstiden måste bestämmas så, att de belopp, som sammanlagt komme att inflyta, täckte icke enbart de direkta utgifterna för skadereglering och förvaltning utan jämväl kostnaderna för förräntning av de medel staten under kriget förskotterat. Liksom i fråga om varuförsäkringen ansåge utredningen nämligen, att maskinförsäkringen borde vara helt självförsörjande.

För skaderegleringen inom krigsskadeförsäkringen av varor och maskiner torde, anför utredningen, i allt väsentligt få tillämpas samma grunder som inom brandförsäkringen.

En redogörelse för de över utredningens förslag i förevarande del avgivna yttrandena återfinnes å sid. 66—67 i propositionen.

Föredragande departementschefen har förklarar sig biträda vad utredningen föreslagit rörande finansieringen av krigsförsäkringen utav varor och maskiner. Jämväl i fråga om sättet för skaderegleringen har departementschefen anslutit sig till utredningens förslag, eller att denna reglering bör ske efter i huvudsak samma grunder som de, vilka tillämpas inom brandförsäkringen. Vidare har departementschefen anförde:

Utredningen har förutsatt, att ersättning för skada å varor och maskiner i regel skall utbetalas omedelbart eller snarast möjligt efter skadans inträffande, men ej föreslagit några närmare bestämmelser i detta hänseende. Såsom utredningen framhållit måste man emellertid beträffande maskinförsäkringen förutsätta, att influtna försäkringsavgifter ej förslå till att omedelbart täcka uppkomna skador, något som även i viss utsträckning kan tänkas äga tillämpning med avseende å varuförsäkringen. För sådant fall har utredningen föreslagit, att staten, som meddelar försäkringen, skulle förskjuta erforderliga medel för utbetalning av ersättningar. Ehuru jag i princip delar utredningens uppfattning i fråga om tiden för ersättningarnas utgivande, torde dock enligt min mening någon ovillkorlig skyldighet i detta hänseende icke böra föreskrivas. Statens möjlighet att i erforderlig utsträckning förskottera medel kan lika litet här som då det gäller ersättning för fastighetsskador på förhand bedömas. Tidpunkten för skadeersättningarnas utbetalande torde därför få bli beroende av medelstillgången. Härvid bör givetvis beaktas, att ersättning i främsta rummet lämnas för sådan skada, vars snabba reglerande ur det allmännas synpunkt framstår såsom nödvändig. För att i görligaste mån åstadkomma likhet i ersättningshänseende vill jag emellertid, på samma sätt som i fråga om ersättningen för fastighetsskador, föreslå, att ränta må åtnjutas å innestående ersättningsbelopp. Tidpunkten, från vilken räntan skall beräknas, synes — i viss anslutning till vad som gäller i fråga om utbetalning av försäkringsbelopp enligt lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal — lämpligen kunna bestämmas till en månad från det anmälan om skadan jämte, i den mån så är möjligt, bestyrkt redogörelse för den skadade egendomens beskaffenhet före skadan samt skadans art och omfattning inkommit. Räntans storlek synes ej kunna angivas redan nu: det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att härutinnan besluta, då frågan blir aktuell. Jag tillstyrker, att bestämmelser av angiven innebörd upptagas i lagförslaget.

Såsom krigsskadeförsäkringen av varor och maskiner här föreslagits skola anordnas, synes det naturligt att, på sätt utredningen förutsatt, staten tillgodoräknar sig ränta å för skaderegleringen förskjutna belopp. Vid försäkringsavgiftens beräkning måste hänsyn alltså tagas härtill.

Administrativa spörsmål.

I fråga om bidragsskyldigheten för *fastigheter* har *utredningen*, såsom förut berörts, förordad sådana regler, att frågan, huruvida för en fastighet krigsskadebidrag skall utgå för visst år eller icke, skall avgöras efter fastighetens karaktär av »bidragspliktig» eller »undantagen» vid årets ingång, samt att bidragsbeloppet skall bestämmas på grundval av det för året gällande taxeringsvärdet eller, därest sådant saknas, i annan ordning fastställt värde; bidragen skola uppbäras och redovisas i sammanhang med kronopubbörden. Utredningen framhåller, att en fastighet, för vilken ersättning för krigsskada utgått, sålunda kunde övergå till gruppen »undantagna fastigheter» och alltså bliva befriad från fortsatt bidragsplikt, och att å andra sidan en fastighet utan rätt till ersättning kunde bliva bidragspliktig. Bidrag komme vidare att utkrävas för fastighetsvärden, som tillkommit efter krigets slut och som alltså aldrig varit utsatta för skaderisk av här ifrågavarande art. Utredningen anför, att den till fullo insåge, att erinringar kunde göras mot förslaget i dessa avseenden, men den ville samtidigt betona, att det här gällde en undantagslagstiftning för utomordentliga förhållanden, under vilka enskilda rättvisesynpunkter måste i större eller mindre utsträckning få stå tillbaka.

Utredningen föreslår, att skaderegleringen skall helt ankomma på *statens krigsskadenämnd*. Enligt förslaget skall nämnden vara ensam avgörande i frågor, huruvida och med vilket belopp ersättning för krigsskada skall utgå. Sådana frågor skola enligt förslaget ej kunna dragas inför domstols prövning, och ej heller skola i administrativ väg besvär över nämndens beslut kunna anföras. Det har nämligen för utredningen stått klart, att det skulle vara i hög grad äventyrligt, om möjlighet funnes för ett kullkastande av de principer nämnden kanske under mycket lång tid tillämpat för skaderegleringen.

Utredningen framhåller, att om sålunda nämnden tillerkännes det slutliga avgörandet i ersättningsfrågor, det uppenbarligen vore av allra största vikt, att nämnden sammansattes på sådant sätt, att säkerhet vunnes för att riktiga avgöranden komme att träffas. Med hänsyn till ovissheten beträffande de förhållanden, under vilka nämnden kommer att arbeta, har utredningen emellertid ej velat i lagen fastslå närmare bestämmelser angående nämndens organisation och verksamhet utan ansett det böra överlåtas åt Konungen att härutinnan meddela erforderliga föreskrifter. Endast vissa bestämmelser rörande nämndens sammansättning vid avgörandet av ersättningsfrågor hava upptagits i lagförslaget.

Då enligt utredningens förslag den enskilde avskäres från möjligheten att få ett av nämnden meddelat beslut omprövat, har det emellertid synts utredningen påkallat, att den ordning, i vilken värdering av inträffade skador skall verkställas, regleras i lagen, även om föreskrifterna härom äro av den art, att de skulle kunna meddelas i administrativ väg. Genom dessa föreskrifter

har utredningen velat bereda de skadelidande full säkerhet för att deras synpunkter på ersättningsfrågan komma under bedömande vid ärendets avgörande. Beträffande innebörden av dessa föreskrifter tillåter sig utskottet att hänvisa till sid. 71 i propositionen.

Efter en redogörelse för de över utredningens förslag i förevarande del avgivna yttrandena (sid. 72—74 i propositionen) har *föredragande departementschefen* anfört bland annat följande:

Utredningens förslag, att för ett vart kalenderår skall erläggas krigsskadebidrag för de fastigheter, varå lagen vid årets ingång äger tillämpning, samt att bidragen skola bestämmas i förhållande till fastigheternas under bidragsperioden växlande värden, förefaller ändamålsenligt. De betänkligheter som kunna resas mot att bidrag härigenom komma att utkrävas för fastighetsvärden, vilka tillkommit efter krigets slut och vilka sålunda ej varit utsatta för krigsrisk, synas mig övervägas av de fördelar, som i praktiskt hänseende vinnas med den av utredningen föreslagna anordningen.

För handhavandet av ifrågavarande verksamhet torde det vara nödvändigt att, såsom utredningen föreslagit, ett särskilt statligt organ tillskapas. De närmare bestämmelserna med avseende å detta organ, statens krigsskadenämnd, torde, på sätt anförts, få i sinom tid meddelas av Kungl. Maj:t, som jämväl bör hava att utse ledamöter i nämnden. Mot vad utredningen i detta sammanhang föreslagit i fråga om nämndens befogenheter samt om värdering av uppkomna krigsskador har jag ej något att erinra. Beträffande särskilt förslaget, att nämnden skall vara ensam avgörande i frågor, huruvida och med vilket belopp ersättning för krigsskada skall utgå, finner jag, om än de i yttrandena framförda erinringarna häremot icke kunna fränkännas betydelse, likväl de skäl, som av utredningen åberopats för dess ståndpunkt i förevarande hänseende, böra tillmätas avgörande vikt. Vad angår det i yttrandena anförda fallet, att nämnden ej ansett krigsskada föreligga medan de allmänna domstolarna vid den skadelidandes mot civilförsäkringsgivaren väckta ersättningskrav intagit motsatt ståndpunkt, kan framhållas, att det torde vara nämnden obetaget att under sådana omständigheter taga ärendet under omprövning. Att ersättningsbelopp, som nämnden därvid beviljar, i vissa fall kunna komma att stanna på statsverket, torde ej hava sådan ekonomisk betydelse, att erinran från statens sida behöver möta mot en dylik anordning.

Lagrådet har gentemot det remitterade förslaget, såvitt därigenom avsetts, att samtliga krigsskadenämndens beslut skulle vara slutgiltiga, erinrat, att prövningen av vissa vid den föreslagna lagens tillämpning uppkommande tvistefrågor ej borde undandragas domstolarna. Beträffande omfattningen av dessa frågor hava däremot i lagrådet yppats olika meningar. I det genom propositionen framlagda förslaget har beaktats vad lagrådets flesta ledamöter i sådant hänseende föreslagit eller att nämndens beslut skola vara slutgiltiga, dock med rätt för den, som ej åtnöjes med nämndens beslut i fråga om vem rätten till krigsskadeersättning skall tillkomma eller rörande fråga, huruvida eller i vad mån vid tillämpning av 17 eller 21 § kan å brandförsäkringsavtal grundas rätt till ersättning eller skyldighet att erlägga avgift, att instämma sin talan till domstol inom en månad från det han fick meddelande om beslutet.

Beträffande motiveringen till de särskilda paragraferna i lagförslaget må här endast återgivas vad utredningen vid behandlingen av 1 § anfört rörande begreppet krigsskada, vilket anförande ej upptagits i propositionen.

Såsom skada, för vilken enligt lagförslaget ersättning skall utgå, har angivits skada å egendom i följd av krig, vari riket befinner sig (krigsskada). Med orden »i följd av krig» har avsetts utmärka, att verkligt orsakssammanhang skall föreligga mellan kriget och skadan. Den närmare beskaffenheten av detta orsakssammanhang har emellertid ej syntts böra angivas i lagen, enär genom ett sådant förfarande en ej önskvärd bundenhet måhända kunde bliva följden. Under ett modernt krig kunna ju skador uppkomma av mångahanda orsaker och att på förhand närmare bestämma, för vilka skador ersättning skall utgå, har ej ansetts möjligt eller ens önskvärt. Emellertid torde med det angivna uttrycket böra fordras, att orsakssammanhang mellan kriget och skadan ej är alltför avlägset. Vid bedömandet huruvida orsakssammanhang i nu nämnd bemärkelse skall anses föreligga kunna säkerligen stundom uppstå svårigheter. Sålunda kan i visst fall vara tveksamt, huruvida en skada uppstått i följd av krig eller närmast orsakats av den skadelidandes egen vårdslöshet eller försummelse.

Med krigsskada har utredningen i första hand avsett skada, orsakad av bombfällning, beskjutning, sprängning, eldsåsättande eller annan liknande åverkan. Om den skadegörande handlingen utförts av fientlig eller egen krigsmakt är i detta sammanhang utan betydelse; skadan har oavsett detta, om förutsättningarna i övrigt föreligga, uppstått i följd av krig. Även enskilda personer kunna tänkas i samförstånd med fienden och för att främja hans krigsmål, bakom fronten genom sabotage eller på annat sätt, åstadkomma krigsskada. Skada, som föranledes av fiendens beslagtagande av egendom, inrymmes likaledes under begreppet krigsskada. — Förutom nu angivna skador kan krigsskada i förslagens mening uppstå av mångahanda andra anledningar. En grupp av skador, vilken under ett krig kan bliva rätt omfattande, utgöres av sådana, som uppkomma i följd av en bråds-kande utrymning av ett samhälle, då befolkningen utan att hinna vidtaga nödiga åtgärder till förhindrande av egendomsskada måste lämna samhället. I den allmänna motiveringen har, i vad angår fast egendom, framhållits, att lång tid kan komma att förflyta från det krigsskada inträffat till dess den blir reparerad och att under mellantiden möjligheterna att skydda egendomen för fortsatt förstörelse äro tämligen små. Sådant fortsatt förstörelse, såväl i fråga om fast egendom som annan, inrymmes under begreppet krigsskada, möjligen med undantag av de fall, då underlåtenhet att vidtaga nödiga skyddsåtgärder eller annan vårdslöshet kan läggas ägaren eller med honom likställd innehavare av egendomen till last.

Måhända kan invändas, att förslaget i fråga om begreppet krigsskada lider av en viss otydlighet, men utredningen har likväl ansett en eventuell sådan brist vara av mindre betydelse än olägenheten av en formulering eller exemplifiering, som i framtiden kunde visa sig alltför snäv. Utredningen har härvid utgått från, att vid lagens tillämpning kan dragas en tillfredsställande gräns mellan skador i följd av krig och andra skador. Då enligt förslaget avgörandet av frågor rörande krigsskadeersättning skall ankomma på en för hela riket gemensam nämnd, torde bristande enhetlighet i tillämpningen ej heller vara att befara.

Slutligen må här nämnas, att herr *N. V. Sandström m. fl.* i en inom andra kammaren väckt motion, nr 100, yrkat, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt, allsidig och förutsättningslös ut-

redning angående lämpliga åtgärder för beredande av möjlighet till ersättning för sådana skador, som svensk medborgare eller svenskt oskiftat dödsbo kunna tillskyndas genom att bohag eller annan personlig lösegendom skadas genom fiendens åtgärder vid eventuellt krig, i vilket vårt land blir invecklat. Statsutskottet, dit motionen hänvisats för behandling, har uttalat, att utskottet förutsatte att de i motionen framförda synpunkterna komme att beaktas vid den förutnämnda, den 26 april 1940 beslutade utredningen av frågan om ersättning av krigsskada å bland annat personlig lösegendom, samt med hänsyn härtill hemställt, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Denna hemställan har riksdagen sedermera bifallit.

Det nu framlagda förslaget till lag om krigsskadeersättning avser att i viss omfattning reglera de ekonomiska följderna av skadegörelse å egendom genom krig. Med hänsyn till det moderna krigets totala karaktär måste vidtagandet av anordningar i detta syfte anses utgöra ett synnerligen betydelsefullt led i strävandena att höja landets försvarsberedskap. Såsom föredragande departementschefen framhållit måste, ehuru betydande svårigheter möta att på förhand överblicka ifrågavarande spørsmål i hela dess vidd, anstalter av angiven innebörd övervägas och i görligaste mån träffas redan under fredstid, därest icke vid ett krigsutbrott stora rubbningar i det ekonomiska livet skola uppkomma.

Utskottet.

Det föreliggande förslaget bör bedömas ur den synpunkten, att lagstiftningen avser utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. För en lagstiftning sådan som den förevarande måste det allmännas intressen vara vägledande och enskilda synpunkter i viss utsträckning träda tillbaka. Denna ståndpunkt har varit avgörande för bland annat spørsmålet om vilken egendom som genom lagstiftningen bör beredas ekonomiskt skydd mot krigsskada. Då lagstiftningen berör de ovissa förhållanden, som föranledas av ett krig, är det vidare uppenbart, att densamma ej kunnat på förhand utformas i detalj. Vissa frågor äro nämligen av sådan art, att de ej kunna lösas, förrän vetskap vunnits rörande förhållandena under och efter ett krig, och beträffande åter andra gäller, att deras lösning lämpligen bör anstå till dess den föreslagna lagen behöver träda i funktion.

Enligt ifrågavarande lagförslag skall däri avsedd egendom vara obligatoriskt krigsförsäkrad av staten. Försäkringen är av tre slag, nämligen fastighetsförsäkring, som förutom fastigheter omfattar vissa inventarier och produkter inom jordbruk och trädgårdsskötsel samt vissa skogsprodukter, ävensom varuförsäkring och maskinförsäkring. *Fastighetsförsäkringen* bygger på principen om samtliga fastigheters gemensamma ansvar för krigsskada intill en i förslaget närmare angiven gräns. Till gäldande av krigsskadeersättning inom fastighetskollektivet, vilken i regel skall utbetalas först sedan kriget upphört, skall nämligen enligt förslaget efter krigets slut för fastigheterna uttagas en på visst sätt maximerad avgift, s. k. krigsskadebidrag. Därest summan av krigsskadorna inom fastighetskollektivet jämte kostnaderna över-

stiger det sålunda maximerade krigsskadebidraget, skola ersättningarna jämkas. Beträffande fastighetsförsäkringen förutsattes vidare, att staten, i den mån dess ekonomiska ställning efter krigets slut så medgiver, skall under en med hänsyn till det finansiella läget avpassad tidrymd förskottera de för skaderegleringen erforderliga medlen. Den föreslagna *varuförsäkringen* är i stort sett anordnad efter sedvanliga försäkringslinjer med under kriget löpande premiebetalning, så avvägd att jämvikt upprätthålles mellan inkomster och utgifter. *Maskinförsäkringen* kan, jämförd med å ena sidan fastighetsförsäkringen och å andra sidan varuförsäkringen, sägas intaga en mellanställning. Avgift för försäkringen av maskiner skall nämligen utgå för den tid kriget pågår men, om så skulle erfordras, uttagas även efter krigets slut tills nödiga medel influtit.

Enligt utskottets mening är det föreliggande förslaget väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Vad angår finansieringen av krigsskadeersättningarna för fast egendom finner utskottet visserligen principiella skäl tala för att förutom fastighetsägarna även inteckningshavarna bidra till täckandet av skadekostnaderna. Såsom utredningen anført torde det emellertid — bl. a. beträffande en rättvis avvägning mellan fastighetsägarna och inteckningshavarna samt mellan inteckningshavarna inbördes — vara föräntat med betydande praktiska svårigheter att införa bidragsskyldighet för kreditgivarna, liksom kreditgivarandelens övervältrande å fastighetsägarna i andra former i vilket fall som helst knappast lärer kunna förhindras. Med hänsyn härtill finner sig utskottet icke kunna biträda det i motionen framställda önskemålet om verkställande av närmare utredning i syfte att låta den ekonomiska bördan av krigsskadeersättningen mera rättvist fördelas mellan de ekonomiska intressenterna i fast egendom.

I likhet med föredragande departementschefen anser utskottet regleringen av krigsskador å fast egendom vara ett samhällsintresse av sådan vikt att statens medverkan är motiverad. Denna medverkan skall enligt förslaget i huvudsak ske genom att staten i viss utsträckning förskotterar ersättningsbeloppen. Såsom departementschefen framhållit torde det ej vara lämpligt, att staten därjämte på förhand åtager sig att efter krigets slut lämna ekonomiskt bidrag till skaderegleringen. I detta sammanhang vill utskottet emellertid understryka departementschefens uttalande, att frågan om statens ekonomiska medverkan bör upptagas till omprövning efter krigets slut med hänsyn till då rådande förhållanden.

Genom den föreslagna lagen om krigsskadeersättning löses spörsmålet om ekonomiskt skydd mot krigsskada å egendom endast delvis. Utskottet vill framhålla vikten av att frågan om krigsförsäkring å annan än av förslaget omfattad egendom snarast vinner en tillfredsställande lösning. Då emellertid såsom förut nämnts denna fråga är under utredning av särskilt tillkallade sakkunniga, anser utskottet någon åtgärd från riksdagens sida i nu berörda hänseende icke för närvarande påkallad.

Beträffande de särskilda bestämmelserna i förslaget till lag om krigsskadeersättning får utskottet anföra följande.

I 1 § lämnas bland annat en definition av begreppet krigsskada. Enligt paragrafen förstås därmed skada i följd av krig, vari riket kommit. Vad utredningen, som i 1 § av sitt lagförslag använt det i sak överensstämmande uttrycket »skada å egendom i följd av krig, vari riket befinner sig», vid behandlingen av förevarande paragraf yttrat angående begreppet krigsskada giver icke anledning till erinran från utskottets sida. Utskottet har emellertid med hänsyn till frågans stora praktiska betydelse, därest krigsförsäkringen skulle behöva träda i tillämpning, velat rikta uppmärksamheten å densamma. Uppenbart är nämligen, att det i många fall kan stöta på svårigheter att avgöra, huruvida en skada skall anses hava uppkommit i följd av krig eller av annan anledning. I detta sammanhang vill utskottet instämma i vad lagrådets flesta ledamöter vid behandlingen av 2 § yttrat eller att det synes önskvärt — för att någon lucka icke skall behöva uppstå mellan sådan skada som ersättes av försäkringsanstalterna och sådan som är att hänföra till krigsskada — att vid tolkning och tillämpning av uttrycket »skada i följd av krig» kunna i viss utsträckning anlägga lämplighets- och skälighetssynpunkter.

Bland de jämlikt 4 § från lagens bestämmelser undantagna fastigheterna har utskottet särskilt uppmärksammat dem, som upptagits under 4 mom. i paragrafen, eller byggnader å annans mark, vilkas värde understiger 500 kronor. Utredningen har framhållit, att jämlikt bestämmelse i kommunal-skattelagen dylika fastigheter ej taxeras. Då enligt förslaget fastigheternas bidragsplikt skall grundas på taxeringsvärdet, talade enligt utredningens mening denna omständighet emot medtagandet av sådana fastigheter. Med hänsyn till de betydande praktiska svårigheter, som i följd härav skulle uppstå vid inbegripande under lagstiftningen av här avsedda fastigheter, vill utskottet icke motsätta sig förslaget i denna del. I samband härmed anser sig emellertid utskottet böra framhålla de svårigheter, som vid skada å sådana fastigheter kunna komma att uppstå för fastigheternas ägare — i många fall personer, vilkas enda eller huvudsakliga tillgångar utgöras av bostadsbyggnader, om vilka här är fråga. Utskottet förutsätter att, därest så skulle visa sig nödvändigt, särskilda åtgärder vidtagas till motverkande av dessa olägenheter.

Vid behandlingen av de bestämmelser i lagförslaget, som avse skaderegleringen inom fastighetsförsäkringen, har utskottet bemärkt, att i fråga om fastigheter ej föreskrives skyldighet att använda utfallande ersättningsbelopp till skadans avhjälpande. Då säkerställandet av återuppbyggnaden efter ett krig måste anses vara ett av lagstiftningens huvudsyften, ligger det vid en första granskning måhända närmast till hands att införa dylik skyldighet som huvudregel. Emellertid torde man icke kunna förutse om och i vilken utsträckning efter krigets slut återuppbyggnad lämpligen bör ske, särskilt beträffande samhällen med olämplig och otidsenlig bebyggelse. Med hänsyn bland annat härtill ansluter sig utskottet till departementschefens uttalande, att det synes betänkligt fastslå, att ersättningsbelopp under alla

omständigheter skola användas till återuppbyggnad eller iståndsättande av förstörda eller skadade fastigheter. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang särskilt understryka departementschefens yttrande, att skäl synas tala för att ersättning, som ej användes till skadans avhjälpande, beräknas efter särskilda grunder till förhindrande av att den ersättningsberättigade gör obehörig vinst.

Enligt 10 § i det genom propositionen framlagda förslaget skall fastigheternas bidragsskyldighet fullgöras inom loppet av tio år med högst en halv procent för år av värdet å varje särskild fastighet. Motsvarande paragraf i utredningens förslag stadgade i detta hänseende, att krigsskadebidrag skulle uttagas med en fjärdedels procent för år under högst tjugu år, vilket jämväl förordats av motionärerna. Den i båda förslagen till högst fem procent av värdet begränsade bidragsskyldigheten synes lämpligt avvägd. Mera tveksam är däremot enligt utskottets mening frågan om fastställandet av den tidrymd, under vilken bidragsskyldigheten skall fullgöras. Ehuru en årlig belastning av fastigheterna i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag måste anses synnerligen betydande, anser dock utskottet detta förslag böra godtagas. Vid bidragens uttagande under en längre följd av år skulle nämligen lagstiftningens effektivitet minskas i alltför hög grad, eftersom bidragen skola kunna användas ej blott, såsom enligt utredningens förslag, för bestridande av ersättningarnas kapitalbelopp jämte förvaltningskostnader utan även för gäldande av ränta å av staten förskotterade medel samt i viss utsträckning å oguldna ersättningsbelopp. Bidragsskyldighetens fullgörande medelst mindre årliga bidrag under en längre tid skulle även kunna medföra den icke önskvärda följden, att tiden för skaderegleringen måste utsträckas. Det kan emellertid ej anses uteslutet, att en omprövning av frågan om bidragsperiodens längd kan behöva vidtagas efter krigets slut med hänsyn till då rådande förhållanden, varvid även vikt torde böra tillmätas den lösning, frågan om statsbidrag till skaderegleringen i samband därmed kan komma att erhålla.

Vad nu anförts har närmast avsett det fall, att samtliga krigsskador inom fastighetskollektivet jämte ränta och kostnader skulle uppgå till eller överstiga den beräknade bidragssumman. Vid en skadegörelse av mindre omfattning torde den möjligheten böra vara öppen att uttaga årligt bidrag med mindre belopp än en halv procent av fastighetens värde under motsvarande längre tidrymd, vilken dock ej för närvarande bör bestämmas till mer än tio år. Utskottet kan alltså icke ansluta sig till departementschefens uttalande, att det årliga bidraget skall fastställas att, oberoende av skadegörelsens storlek, utgå med en halv procent av fastighetens värde. Vad utskottet sålunda förordat synes ej strida mot ordalagen i 10 §.

Med hänsyn till vad sålunda anförts kan utskottet icke biträda motionärernas hemställan om vidtagande av den ändringen i 10 §, att bidrag skall utgå med högst en fjärdedels procent för år av fastighetens värde, dock under högst tjugu år.

Jämlikt 10 § skall vidare för varje kalenderår erläggas krigsskadebidrag

för de fastigheter, varå lagen vid årets ingång äger tillämpning, samt bidragen bestämmas i förhållande till fastigheternas under bidragsperioden växlande värden, varvid såsom fastighets värde i regel skall anses dess taxeringsvärde. De praktiska skäl, som anförts till stöd för den föreslagna anordningen, synas övertygande. Beträffande fastighet, som drabbats av krigsskada, innebär förslaget, att bidrag, intill dess fastigheten iståndsatts, skall utgå efter dess värde i skadat skick. Utskottet har uppmärksammat, att jordbruksfastighet härigenom synes komma i mindre förmånlig ställning än andra fastigheter, i det att jordbruksfastighet sällan torde bliva utsatt för så omfattande skada som annan fastighet; en jordbruksfastighet torde alltså, även sedan dess åbyggnader förstörts och fastigheten i övrigt skadats, komma att åsättas ett icke obetydligt taxeringsvärde, medan markvärdet för t. ex. en förstörd fabriksfastighet ofta lärer vara ringa i förhållande till värdet av fastigheten i oskadat skick. Jämväl av denna anledning synes fog finnas för den förmånsställning i ersättningsavseende, som tillagts jordbruksfastigheter genom att ersättning för krigsskador även å inventarier och produkter inom jordbruk och trädgårdsskötsel samt å vissa skogsprodukter skall beredas medelst de för fastigheterna utgående avgifterna.

Den föreslagna maskinförsäkringen omfattar jämlikt bestämmelse i 16 § i huvudsak maskiner och redskap inom industri och hantverk. Inventarier, såsom t. ex. affärs- och hotellinredningar, vilka i vissa fall kunna jämföras med den maskinella utrustningen inom ett företag, lämnas däremot utanför den obligatoriska krigsförsäkringen. Utskottet anser sig visserligen icke böra ifrågasätta någon ändring av förslaget på denna punkt men förutsätter samtidigt, att de tidigare nämnda sakkunniga för utredning av frågan om ersättning av krigsskada å viss lösegendom hava uppmärksamheten riktad på detta spörsmål.

I 26 § av lagförslaget givas bestämmelser om den tidrymd, inom vilken krigsskada skall anmälas, för att rätt till ersättning skall föreligga. Bland annat stadgas i paragrafen, att denna rätt i varje fall förloras, om anmälan ej inkommit till krigsskadenämnden inom ett år efter krigets slut. Utskottet lämnar förslaget i denna del utan erinran. Dock anser sig utskottet böra framhålla, att i ett måhända ej ringa antal fall omöjlighet kan komma att förefinnas för anmälan inom den sålunda angivna tidrymden, t. ex. för krigsfångar, som ej frigivas förrän efter densamma utgång. Med hänsyn härtill vill utskottet ansluta sig till vad utredningen vid behandlingen av förevarande bestämmelse uttalat eller att, därest i följd av stadgandet rättsförlust skulle uppstå utan försummelse från vederbörandes sida, ersättning för förlusten torde böra beredas i annan ordning.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att propositionen nr 267 måtte bifallas av riksdagen;
samt

B. att motionen II: 290, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 juni 1940.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman, Tamm, Löfvander, Roos, Olof Carlsson, Wistrand, Sten* och *Nils Elowsson*;

från andra kammaren: herrar *Hage, Skoglund, Sandström, Hermansson* i Norrköping, *Gardell, Hansson* i Örebro, *Barnekow* och *Holm*.
